

Vrije Universiteit Brussel

Ouderenbeleid: een stand van zaken

Eindverhandeling tot licentiaat in de Sociale en culturele agogiek

Student: Marjan Vanderhoven

Promotor: Dominique Verté

Organisatie: S-Plus vzw

Academiejaar 2006-2007

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

Samenvatting

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL
FACULTEIT VOOR PSYCHOLOGIE EN
EDUCATIEWETENSCHAPPEN

EINDVERHANDELING

acad.jaar 2006/2007

Naam: Marjan Vanderhoven **Richting:** Sociale & Culturele Agogiek

Titel verhandeling & promotor:

Ouderenbeleid: een stand van zaken
Professor Dr. Dominique Verté

Samenvatting:

Vanuit de literatuur merken we dat het ouderenbeleid steeds evolueert. Met dit onderzoek willen we komen tot een eerste inventarisatie van het huidige gemeentelijk seniorenbeleid in Vlaanderen.

Via dit onderzoek gaan we na of lokale besturen een planmatig beleid hanteren inzake het ouderenbeleid in de gemeente. Hiertoe bevragen we hoe ze een invulling geven aan het lokaal ouderenbeleid. Tevens peilen we naar de personele omkadering en de bevoegdheden die terug te vinden zijn in het lokaal ouderenbeleid. Eveneens bevragen we verschillende beleidsinitiatieven die het lokale bestuur neemt met betrekking tot de senioren in de gemeente. Initiatieven rond wonen, zorg, dienstverlening, vrijwilligers, veiligheid, toegankelijkheid en bereikbaarheid komen aan bod. Verder wordt er nagegaan of er sprake is van burgerlijke participatie. Er wordt gepeild naar de aandacht voor het beleid in samenspraak met de doelgroep.

Het onderzoek is noodzakelijk om een overzicht te krijgen van wat er juist reilt en zeilt binnen het Vlaamse ouderenbeleid. Dit overzicht kan als leidraad gebruikt worden bij het formuleren van beleidsdoelstellingen, of in het geval van de opdrachtgever, een belangenbehartiger, als basis om te komen tot eisen naar het huidige beleid toe. Eveneens kan dit onderzoek de aanleiding vormen om te komen tot een evaluatie van het huidige seniorenbeleid.

Het doel van het onderzoek is om bij te dragen aan de optimalisering van wat we vandaag kennen als het Vlaamse ouderenbeleid.

Beknopte inhoud

**VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL
FACULTEIT VOOR PSYCHOLOGIE EN
EDUCATIEWETENSCHAPPEN**

EINDVERHANDELING

acad.jaar 2006/2007

Naam: Marjan Vanderhoven **Richting:** Sociale & Culturele Agogiek

Titel verhandeling & promotor:

Ouderenbeleid: een stand van zaken
Professor Dr. Dominique Verté

Beknopte inhoud:

In deel 1 geven we een overzicht van de literatuur op het vlak van het Vlaams ouderenbeleid. Eerst schetsen we het fenomeen van de vergrijzing binnen Vlaanderen. Verder bespreken we het lokaal sociaal beleid en het decreet Lokaal Sociaal Beleid. Vervolgens kijken we naar het Vlaams ouderenbeleid. In punt vier gaan we dieper in op de politieke participatie, als onmisbaar gegeven binnen het ouderenbeleid. In het verlengde hiervan schenken we aandacht aan het bestaan en de werking van seniorenadviesraden in de gemeenten. In deel 2 gaan we meer specifiek in op de gevolgde methode. In deel 3 presenteren en bespreken we per thema de antwoorden die resulteerden uit onze vragenlijst. Deel 4 omsluit een korte discussie over het verloop van het onderzoek. In deel 5 zetten we onze belangrijkste bevindingen op een rij en doen we suggesties naar verder onderzoek.

Dankwoord

Bij het schrijven van deze thesis heb ik mogen rekenen op de hulp en steun van verschillende mensen.

Op de eerste plaats wil ik mijn ouders bedanken om mij de mogelijkheid te geven om verder te studeren, mijn eigen weg te laten zoeken en er steeds voor mij te zijn.

Uiteraard wil ik alle gemeenten bedanken die de moeite hebben genomen de vragenlijst die ik hen stuurde ter harte te nemen. Zonder hen zou er van een eindwerk geen sprake zijn.

Daarnaast ben ik veel dank verschuldigd aan de personeelsleden van S-Plus die mij geholpen hebben bij het schrijven van dit eindwerk en altijd klaarstonden voor de vragen die ik had. Een speciale vermelding gaat naar Irene Van Humbeeck en Steven Vandenbroucke die mij het afgelopen jaar enorm gesteund en geholpen hebben.

Ik wil eveneens mijn promotor Dr. Dominique Verté bedanken voor de hulp, goede raad en ondersteuning die nodig waren om dit eindwerk tot een goed resultaat te brengen.

Ook ben ik Prof. Dr. Ponjaert - Kristoffersen zeer erkentelijk voor het kritisch lezen van deze eindverhandeling.

Natuurlijk doet het tijdens dit werk van lange adem altijd eens deugd om met collega's te overleggen die in hetzelfde schuitje zitten. Greet, Marieke, Ilona, Ine, Karen, en alle anderen: bedankt voor de fijne babbels, de hulp tijdens de examens en dit eindwerk, de notities en samenvattingen en vooral de goede vriendschap van de afgelopen vier jaar. Zonder jullie zou mijn studiecarière een pak zwaarder geweest zijn.

Lachen, praten, luisteren, aanmoedigen, opvangen van paniekaanvallen, zorgen voor een leefbare ruimte, je engelengeduld ... Kris, woorden schieten tekort om te beschrijven hoeveel jij voor mij betekent.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Beknopte inhoud	2
Dankwoord	3
Inhoudsopgave	4
Inleiding	7
Deel 1: Literatuurstudie	8
1. Vergrijzing.....	8
2. Decreten met betrekking tot ouderenbeleid.....	10
2.1. Lokaal Sociaal Beleid	10
2.1.1. Decreet Lokaal Sociaal Beleid	11
2.2. Vlaams ouderenbeleid	12
2.2.1. Decreet ouderenparticipatie	12
3. Politieke participatie.....	15
3.1. Seniorenadviesraden	16
Deel 2: Onderzoeksmethode	18
1. Probleemstelling	18
2. Onderzoeksdoelstellingen	18
2.1. Planmatig beleid.....	18
2.1.1. <i>Personele omkadering en bevoegdheden</i>	18
2.1.2. <i>Beleidsinitiatieven</i>	18

2.2. Burgerlijke participatie	18
3. Onderzoekstype	19
4. Onderzoeksopzet	19
4.1. Algemeen verloop.....	19
4.2. Vragenlijst	20
4.3. Onderzoekspopulatie	20
5. Verwerking van de gegevens	21
Deel 3: Onderzoeksresultaten	22
1. Invulling ouderenbeleid door lokaal bestuur: een planmatig beleid.....	22
1.1. Personele ondersteuning en bevoegdheden.....	22
1.2. Beleidsinitiatieven	24
1.2.1. <i>Wonen en omgeving</i>	24
1.2.2. <i>Zorg</i>	25
1.2.3. <i>Dienstverlening</i>	26
1.2.4. <i>Veiligheid</i>	28
1.2.5. <i>Toegankelijkheid</i>	29
1.2.6. <i>Bereikbaarheid en mobiliteit</i>	30
1.2.7. <i>Vrijwilligers</i>	32
1.2.8. <i>Vrijetijd</i>	33
2. Burgerlijke participatie	33
2.1. Beleidsparticipatie	33
2.2. Seniorenadviesraad	33

Deel 4: Discussie	38
Deel 5: Conclusie	39
Literatuurlijst	42
Bijlagen	46
Bijlage 1	46
Bijlage 2	49

Inleiding

De ouderen van nu zijn niet meer de ouderen van vroeger (De Bruyn, 2004). Dit is de conclusie die getrokken kan worden uit de recente studie van Schoenmaekers en Breda (2004) waarin ze een overzicht geven van de evolutie van de leefsituatie van ouderen op tal van terreinen. Ouderen zijn gemiddeld gezonder dan vroeger. Ze leven steeds langer, zijn beter gehuisvest en opgeleid en hebben meer vrije tijd (Schoenmaekers & Breda, 2004). Dit heeft uiteraard ook implicaties op het beleid (De Bruyn, 2004).

Het Vlaamse parlement keurde op 21 april 2004 het decreet houdende 'de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen' goed. Via dit decreet wil men de participatie van ouderen aan het lokale beleid stimuleren. Gemeenten op hun beurt worden gestimuleerd om een ouderenbeleidsplan op te stellen en om initiatieven te bevorderen, die inspraak van ouderen aan het beleid realiseren, zoals de seniorenadviesraden (Vlaamse regering, 2004). Via dit onderzoek willen we achterhalen wat er op dit moment voorhanden is aan ouderenbeleid in Vlaanderen.

In deel 1 geven we een overzicht van de literatuur op het vlak van het Vlaams ouderenbeleid. We hebben getracht een duidelijk en overzichtelijk beeld te creëren van wat het ouderenbeleid kan inhouden. In deel 2 zetten we de gevolgde methode uiteen en in deel 3 presenteren en bespreken we de onderzoeksresultaten. Deel 4 omsluit een korte discussie over het verloop van het onderzoek en deel 5 ten slotte is de samenvattende conclusie.

Deel 1: Literatuurstudie

In dit eerste deel proberen we de literatuur op vlak van ouderenbeleid op een overzichtelijke manier weer te geven. Eerst schetsen we het fenomeen van de vergrijzing binnen Vlaanderen. Met het oog op het uitstippelen van een ouderenbeleid zijn demografische gegevens immers van uitzonderlijk belang (Dooghe, Vanderleyden, & Van Mechelen, 1985).

Onze aandacht gaat zowel uit naar de gegevens van de actuele situatie als naar prognoses voor de toekomst.

In punt twee bespreken we twee decreten die betrekking hebben op het lokaal ouderenbeleid. Het decreet Lokaal Sociaal Beleid en het decreet houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie.

In punt drie gaan we dieper in op de politieke participatie, als onmisbaar gegeven binnen het ouderenbeleid. Hierbij omvat politieke of beleidsparticipatie zowel het rechtstreeks deelnemen aan de politiek, als het deelnemen aan activiteiten die gericht zijn op het beïnvloeden van de politieke besluitvorming (Schuyt, 1990). In het verlengde hiervan schenken we vervolgens aandacht aan het bestaan en de werking van seniorenadviesraden in de gemeenten.

1. Vergrijzing

Vergrijzing is het fenomeen dat het aantal ouderen in onze samenleving voortdurend toeneemt, zowel in absolute cijfers, als in verhouding tot de rest van de bevolking (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, 2006). Het stijgend aantal ouderen houdt in dat mensen steeds langer leven. In 2000 telde Vlaanderen 1.008.641 mensen van 65 jaar en ouder. Uit de voorspellingen van de Federale Overheidsdienst (FOD) blijkt dat dit aantal zal stijgen tot 1.126.760 (+10.7%) in 2010, tot 1.332.125 (+32.0%) in 2020 en tot 1.600.777 (+58.7%) in 2030 (FOD, 2003).

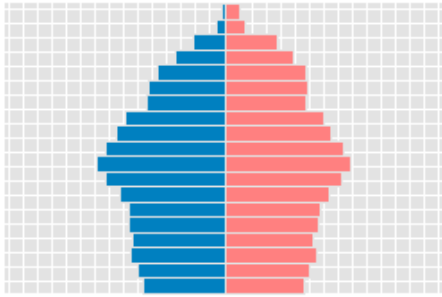
Tabel 1 geeft een overzicht weer van de veroudering van de bevolking in de periode 2000-2030.

Tabel 1: Bevolkings-vooruitzichten 2000-2030 : veroudering van de bevolking, per leeftijdsgroep (FOD, 2003).

Leeftijds-categorie	2000	2010	2020	2030	Evolutie 2000-2030
60-69	627.541	675.604	815.617	850.504	+35.53%
70-79	486.041	515.231	575.966	711.584	+46.40%
80-89	179.474	273.853	305.972	368.764	+105.47%
90-99	32.841	38.630	67.133	81.726	+148.86%
100 en ouder	501	1043	1395	2533	+405.59%

Er komen niet alleen meer oudere mensen, ze vormen ook een steeds groter aandeel van de bevolking. De oorzaak is eenvoudig: het aantal geboorten is in vergelijking met enkele decennia geleden fors teruggelopen (VVSG, 2006).

Dat ouderen een steeds groter aandeel vormen binnen de totale bevolking blijkt duidelijk uit de onderstaande bevolkings'piramide'. Het model heeft een zware top en een relatief smalle basis.

Figuur 1: Structuur van de bevolking van het Vlaamse Gewest op 1 januari 2005, per leeftijdsgroep van 5 jaar (FOD, 2005).

Begin 2005 maakten de 65-plussers 17,8% deel uit van de Vlaamse bevolking en volgens de ramingen zal hun aandeel in 2030 oplopen tot 25.9%. In 2030 zal dus meer dan één op vier Vlamingen 65 jaar of ouder zijn.

Tabel 2: Bevolkingsvooruitzichten 2000-2030, per leeftijdsgroep, van het Vlaamse Gewest (FOD, 2003).

Leeftijdscategorie	2000	2010	2020	2030
0-19 jaar	22.9%	21.3%	20.1%	19.8%
20-59 jaar	54.9%	54.3%	51.1%	47.4%
60-64 jaar	5.3%	6.2%	7.0%	6.7%
65 jaar en ouder	16.9%	18.5%	21.6%	25.9%

Tabel 2 toont aan dat de categorie ouderen in onze samenleving stelselmatig toeneemt en het aandeel jongeren daalt. We kunnen dus stellen dat de samenleving vergrijsd en ontgroent (De Bruyn, 2004). Steeds meer mensen worden oud, zeer oud zelfs en tegelijk telt de globale bevolking steeds minder jongeren.

Naast de ontgroening en de veroudering doet zich nog een ander fenomeen voor, met name de veroudering binnen de veroudering, of de sterke demografische toename van de vierde leeftijd. Grosso modo kunnen we stellen dat de levensverwachting van onze bevolking per jaar gemiddeld met een seizoen toeneemt (Demeester-De Meyer, 1994). Deze vergrijzing binnen de vergrijzing tekent zich almaar duidelijker af. Demografen hebben berekend dat het aantal 85-plussers verder zal stijgen tot 2050. In 1996 waren er in België 93.563 85-plussers, in 2020 zullen er 167.349 zijn, in 2050 323.257 (Vogels, 2004). Deze demografische verschuivingen kan men niet negeren en dienen door het beleid goed te worden opgevangen.

Om een adequaat beleid te kunnen voeren is inzicht in de voortschrijdende vergrijzing noodzakelijk. Beleidsmaatregelen die nu worden getroffen hebben niet enkel repercussies op korte termijn, maar ook op middellange en lange termijn (Demeester-De Meyer, 1994).

2. Decreten met betrekking tot ouderenbeleid

In België is de gemeente het bestuursniveau dat het dichtst bij de bevolking staat. Een gemeentebestuur kan veel doen om het leven van zijn inwoners, in het bijzonder ouderen, te veraangename. Er zijn een aantal decreten die de gemeente hierbij op weg kunnen helpen.

Twee hiervan, met name het decreet Lokaal Sociaal Beleid en het decreet houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen, worden achtereenvolgens verder besproken.

2.1. Lokaal Sociaal Beleid

Sedert 1994 vermeldt de Grondwet in artikel 23 de 'sociale grondrechten'. Maar reeds veel vroeger, in 1976, werd de basis gelegd voor een actief lokaal beleid door de creatie van de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn, beter gekend als de OCMW's (De Rynck, 2000). Deze oprichting introduceerde een dubbele vernieuwing. Ten eerste werd er overgeschakeld van 'gunsten' naar een afdwingbaar recht op dienstverlening en ten tweede werd de focus op armenzorg open getrokken naar een breder welzijnsperspectief voor elke burger. De beoogde hulp zou niet alleen van curatieve, maar ook van preventieve aard zijn en zowel materiële, sociale, geneeskundige, sociaal-geneeskundige of psychologische aspecten betreffen (Baert, 1997). Artikel 1 van de OCMW-wet stelt de missie duidelijk: *"het recht op maatschappelijke dienstverlening, teneinde eenieder in staat te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid"* (Belgisch Staatsblad, 1976).

Uit deze twee artikelen (artikel 23 uit de Grondwet en artikel 1 van de OCMW-wet) vloeit de strategische missie van een lokaal sociaal beleid voort: *"aan iedere burger de mogelijkheid bieden tot een menswaardig bestaan, gekaderd binnen erkende grondrechten in onze samenleving en uitgewerkt op basis van een regelmatig bijgesteld inzicht in de basisbehoeften door een coherent lokaal beleid dat gebruik maakt van de meest aangepaste methodes en met oog voor de kerntaken van alle betrokken actoren"* (De Rynck, 2000, p 181). Onder "alle betrokken actoren" verstaan we het OCMW, de gemeente en de particuliere initiatieven.

Lokaal sociaal beleid is zeer onderhevig aan tijd-ruimtelijke omstandigheden waarin het tot stand komt en gebruikt wordt (Lammertyn, 1990). Als het veld wijzigt, als problemen veranderen, als manieren van aanpakken wijzigen, dan is het niet zo eigenaardig dat de hele bestuurlijke organisatie ook tegen het licht wordt gehouden (De Rynck, in Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur, 2002). Lokaal sociaal beleid moet kunnen inspelen op een veranderende samenleving. Die veranderingen kunnen de uiting zijn van een autonoom proces, zoals de eerder beschreven demografische verschuivingen. Dit impliceert dat de spankracht van het lokaal sociaal beleid telkens opnieuw op de proef wordt gesteld en dat de uitgangspunten steeds opnieuw inhoud en vorm moeten worden gegeven (Sprinkhuizen, Vlaar, Engbersen & de Wild, 1998).

2.1.1. Decreet Lokaal Sociaal Beleid

Op 3 maart 2004 keurde de Vlaamse Regering het decreet 'Lokaal Sociaal Beleid' goed. Het decreet biedt een degelijk kader voor het uitbouwen van een geïntegreerd lokaal sociaal beleid. Dit lokaal sociaal beleid omvat alle acties die lokale actoren en besturen opzetten om de toegang van elke burger tot de economische, sociale en culturele rechten, zoals deze zijn vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet, te verzekeren (Vlaamse Regering, 2004).

De sociale dienst- en hulpverlening is vaak ondoorzichtig voor de burger en in het bijzonder voor de zwakkere burger die er vaak het meeste nood aan heeft. Dat maakt dat vele burgers hun weg niet meer vinden in het aanbod (VVSG, n.d.). Met het decreet Lokaal Sociaal Beleid wil de Vlaamse Regering een samenhangend, efficiënt en democratisch sociaal beleid mogelijk maken (Van Braeckel, 2004).

In een lokaal sociaal beleidsplan verklaren lokale besturen wat zij de volgende 6 jaar in hun sociaal beleid willen bereiken en welke concrete acties ze hiervoor zullen ondernemen. Gemeente en OCMW maken samen één beleidsplan op dat het lokaal sociaal beleid omvat. De visie die men formuleert moet geïntegreerd te zijn. Dit betekent dat het gaat om een visie op het gehele sociale beleid dat beide besturen voeren (VVSG, 2004).

De Vlaamse Regering (2004) stelt samenwerking, planning, coördinatie en participatie als basisprincipes voor elke gemeente die een lokaal sociaal beleid wil voeren.

Vervotte (2006), Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, somt de doelstellingen van het lokaal sociaal beleidsplan op, waarin deze vier principes verwerkt zijn. Vooreerst wil de Vlaamse Regering dat de verschillende vormen van dienstverlening meer op elkaar afgestemd worden. Op de tweede plaats tracht ze via het lokaal sociaal beleidsplan de lokale besturen een sterkere coördinerende rol te geven. Ten derde wil ze organisaties, doelgroepen en burgers meer kans tot participatie geven bij de ontwikkeling van het Lokaal Sociaal Beleid. Tenslotte, maar zeker niet in het minst, stelt de Vlaamse Regering zich tot doel om via het lokaal sociaal beleidsplan de burger vlotter zijn weg te laten vinden in een toegankelijke, klantvriendelijke en sociale dienstverlening.

Om de beoogde doelgroep zo goed mogelijk te bereiken, voorziet het decreet de opening van een sociaal huis in elke Vlaamse gemeente. Hier kan elke burger terecht voor alle informatie in verband met welzijn, dienstverlening en de bestaande voorzieningen. De 'informatiefunctie' zorgt ervoor dat alle info op één plaats samengebracht wordt (Van Braeckel, 2004).

Begin 2006 maakte de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (2006) een analyse van het lokaal sociaal beleidsplan van 105 gemeenten. Hieruit kon geconcludeerd worden dat 'ouderenbeleid en ouderenzorg' als beleidsthema het meest prominent aanwezig was.

2.2. Vlaams ouderenbeleid

"Vlaanderen heeft een sterk ontwikkelde welzijnssector die vooral vanaf de jaren zestig een hoge vlucht nam. De ambities van de (toen nog federale) overheid waren tijdens de golden sixties torenhoog, namelijk België ontwikkelen tot een verzorgingsstaat. In die periode werd de basis gelegd voor de huidige ouderenzorg."

In Vogels, 2004, p13.

De zorg voor het welzijn van de burgers, in het bijzonder van de meest kwetsbare groepen in de samenleving, behoort tot de wezenlijke taak van de overheid, zo stellen Dooghe et al. (1985). Ze merken op dat met het oog op een volwaardige integratie van de ouderen in de samenleving de voorkeur veeleer uit gaat naar een algemeen welzijnsbeleid, dat zich richt op de gehele bevolking, dan naar een specifiek categoriaal beleid, dat gericht is op één bepaalde doelgroep van de bevolking. Een categoriaal beleid, zo stellen Dooghe et al., houdt immers het gevaar in dat de groep tot wie men zich richt, geïsoleerd en gestigmatiseerd wordt waardoor het integratieproces in de maatschappij wordt tegengegaan.

De overheid heeft als doel het ouderenbeleid op een meer planmatige wijze uit te bouwen om tot een coherent geheel en een grotere coördinatie te komen van de verschillende vormen van verzorging en dienstverlening. Een samenhangend en overzichtelijk geheel van maatregelen en dienstverleningsvormen komt uiteindelijk ook de gebruiker ervan ten goede. Versnippering leidt veelal tot onwetendheid bij degene die nood heeft aan hulp en heeft tot gevolg dat voorzieningen inadequaat op de behoeften zijn afgestemd (Dooghe et al, 1985). Dooghe et al. (1985) voegen daarbij dat samenwerking veronderstelt dat alle betrokken instanties die instaan voor verzorging en dienstverlening bereid zijn om mee te werken.

Een eerste pijnpunt dat hierbij kan aangehaald worden is dat deze bereidheid veelal het opgeven van een stuk autonomie tot gevolg heeft. Een tweede pijnpunt is dat men al te vaak afhankelijk is van de vrijwillige medewerking van een aantal instellingen en verenigingen. Volgens Dooghe et al. beperken die vrijblijvendheid overleg en samenwerking. Dit kan funeste gevolgen hebben voor ouderen, bijvoorbeeld wanneer een verwijzing naar andere hulpverleningsdiensten nodig is. Met het decreet Lokaal Sociaal Beleid en het introduceren van het concept 'sociaal huis' tracht de Vlaamse Regering hier aan tegemoet te komen.

2.2.1. Decreet ouderenparticipatie

Net zoals op de andere beleidsniveaus of voor ander doelgroepenbeleid volstaat het niet een schepen van ouderenbeleid te hebben die enkel op zichzelf functioneert, maar gaat het erom dat er met senioren rekening gehouden wordt in alle thema's die door een lokaal bestuur behartigd worden. Het ouderenbeleid is in de eerste plaats een inclusief beleid, zo stellen Demeester (1994) en Vogels (2004). Dit houdt in dat het ouderenbeleid doorheen alle maatschappelijke instituties en voorzieningen loopt: huisvesting, gezondheid, arbeid, inkomen, openbaar vervoer, verkeer, milieu, ruimtelijke ordening, cultuur en ontspanning (Demeester, 1994). Immers, de evolutie van (hulpbehoevende) ouderen naar actieve jong-senioren en het inzicht dat een effectief beleid kan

worden ontwikkeld in samenspraak met en mits een actieve participatie van de betrokkenen, dwingen tot een actief ouderenbeleid ("Wetgeving in kortbestek," 2005). Idealiter houdt een inclusief ouderenbeleid in dat er op alle terreinen rekening gehouden wordt met de ouderen en derhalve niet enkel met ouderen die in een probleemsituatie verkeren ("Wetgeving in kortbestek," 2005).

Op 21 april 2004 keurde het Vlaams parlement het decreet goed houdende 'de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie'. Via dit decreet wil de Vlaamse Regering onder andere de lokale participatie van ouderen aan het lokaal beleid stimuleren. Het lokaal bestuur (in het decreet omschreven als de gemeente) kan subsidies ontvangen voor het opstellen van een ouderenbeleidsplan en voor de initiatieven die de inspraak van ouderen aan het beleid realiseren (Verlinden, 2004).

Om in aanmerking te komen voor deze subsidies moet het lokaal bestuur aan verschillende voorwaarden voldoen (Belgisch Staatsblad, 2004).

- Het lokaal bestuur moet tweemaal per legislatuur een ouderenbeleidsplan opstellen en laten goedkeuren door de gemeenteraad. In dit ouderenbeleidsplan moet onder meer worden aangegeven welke initiatieven genomen worden om de inspraak van ouderen in het beleid te realiseren. Het ouderenbeleidsplan moet tevens deel uitmaken van het lokaal sociaal beleidsplan. Uit het onderzoek van de Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten blijkt dat er in slechts 21% van de lokale besturen een seniorenbeleidsplan aanwezig of in opmaak is. Uit de bevraging bleek deze tendens zelfs significant. Dit betekent dat naarmate de gemeente groter is, de kans hoger is dat de gemeente een seniorenbeleidsplan heeft (Verlinden, 2004).
- Er dient een schepen bevoegd te zijn voor ouderenbeleid.
- Het lokaal bestuur moet een ouderenbeleidscoördinator aanduiden. Deze persoon wordt door het decreet omschreven als een terzake kundige en gevormde consulent die of personeelslid dat de ontwikkeling van een kwalitatief ouderenbeleid ondersteunt. Uit dezelfde bevraging van VVSG (2004) blijkt dat in bijna 33% van de gemeenten een seniorenconsulent of een ouderenbeleidscoördinator aanwezig is. Seniorenconsulenten combineren hun taak vaak met andere verantwoordelijkheden binnen het lokaal bestuur. Slechts 21% van de personen is voltijds tewerkgesteld als seniorenconsulent (Verlinden, 2004). Het takenpakket van de seniorenconsulent omvat bij de meerderheid van de gemeenten de verantwoordelijkheid voor de agendabepaling en het verslag van de seniorenraad, alsook de inhoudelijke ondersteuning van de seniorenadviesraad. Daarbij vormt hij of zij het individueel aanspreekpunt voor het lokaal ouderenbeleid.
- Verder moet het lokaal bestuur tijdens eenzelfde legislatuur tweemaal een voortgangsrapport bij de Vlaamse Regering indienen, over hoe de situatie evolueert, hoe groot de effecten zijn van bestaande maatregelen, de eventuele noodzakelijkheid van nieuwe maatregelen, enzoverder.

- Een volgende voorwaarde is de aanwezigheid van een ouderenadviesraad in de gemeente, die wat samenstelling betreft, een pluralistische afspiegeling is van de lokale ouderenbevolking. Op de werking van de seniorenadviesraden zal in een volgend punt verder worden ingegaan.
- Het lokaal bestuur wordt geacht de deelname van ouderen aan andere lokale advies- en beheerraden van ouderenvoorzieningen te stimuleren.
- Van het lokaal bestuur wordt ook verwacht dat het een afsprakennota opstelt en deze minstens eenmaal per legislatuur laat goedkeuren door de gemeenteraad. Een afsprakennota is een geschreven akkoord tussen gemeentebesturen en adviesraden waarin de inspraak- en participatieprocedures tussen het lokaal bestuur en de betrokken ouderen, instellingen en adviesraden worden vastgelegd.
- Als laatste voorwaarde geldt dat particuliere verenigingen en instellingen dienen ondersteund te worden door het lokaal bestuur. Dit kan ofwel via een subsidiereglement voor een totaalbedrag dat minstens gelijk is aan 1 euro per oudere inwoner (60-plusser) ofwel via het gratis ter beschikking stellen van de gemeentelijke infrastructuur of andere instrumenten voor een tegenwaarde van minstens 1 euro per oudere inwoner.¹

Verlinden (2004) stelt dat dit een zware opdracht is. Door het gebrek aan voldoende subsidies, maar ook door de contradicties tussen het decreet lokaal sociaal beleid en het decreet ouderenparticipatie is het niet mogelijk om een lokaal ouderenbeleid op deze manier uit te werken. Zo verschillen de decreten onder andere door hun definitie van lokaal bestuur: waar in het decreet lokaal sociaal beleid gesproken wordt over gemeente én OCMW als lokaal bestuur, geldt in het decreet omtrent ouderenparticipatie enkel de gemeente als lokaal bestuur. Verlinden merkt wel op dat dit niet betekent dat er binnen de lokale besturen (gemeenten en OCMW's) geen ouderenbeleid aanwezig zou zijn.

Ook beleidsnota's inzake ouderen onderkennen ondertussen het belang van de participatiegedachte. Er wordt gewezen op het belang om de ouderen op een actieve wijze in te schakelen in het maatschappelijke leven (Geerts & Messelis, 2000). Ook Delanghe (1994) stelt dat het beleid een volwaardig burgerschap voor alle ouderen moet nastreven, met name op vlak van arbeidsparticipatie, sociale participatie en beleidsparticipatie.

Voor het lokale bestuur is participatie als interactief beleidsinstrument een manier om tot goede beleidsvoering te komen. Het verhoogt de effectiviteit, de efficiëntie en de kwaliteit van het beleid (Engelen & Sie Dhian Ho, 2004).

Omdat dit eindwerk specifiek gaat over ouderenbeleid willen we ons beperken tot participatie aan het beleid. Het zou ons te ver leiden om binnen dit kader ook fenomenen als arbeidsparticipatie en sociale participatie van ouderen te bespreken.

¹ De inwerkingtreding van het decreet omtrent ouderenparticipatie is verdaagd naar 2007. Lokale besturen zullen voor die datum geen subsidies krijgen voor het stimuleren van beleidsparticipatie van ouderen (VVSG, 2004).

3. Politieke participatie

"Gemeenten bevorderen burgerschap en participatie van mensen in politiek en bestuur. Mensen zien dat hun eigen belangen moeten afgewogen worden tegen het belang van de hele gemeenschap. [...] In gemeenten zijn veel verenigingen actief rond allerlei lokale thema's. Zij dragen bij tot het 'sociaal kapitaal' in onze samenleving: individuen worden burgers in een gemeenschap."

In De Rynck, 2000, Inleiding.

Literatuur wijst uit dat 'politieke participatie' of beleidsparticipatie een ruim begrip is. Woerdman (1999) omschrijft politieke participatie als deelname aan besluitvorming, als activiteiten die burgers in staat stellen om besluitvormingsprocessen te beïnvloeden waar overheidsoptreden in het geding is of zou moeten zijn. Verschillende vormen zijn mogelijk, gaande van stemmen bij verkiezingen, actie voeren (bijvoorbeeld demonstreren, een belangengroep oprichten) tot het persoonlijk benaderen van politici (De Bruyn, 2004). Schuyt (1990) maakt hierbij nog een onderverdeling tussen het rechtstreeks deelnemen aan de politiek (waaronder het stemgedrag, lidmaatschap van een politieke partij en/ of het vervullen van een politiek mandaat) en het deelnemen aan activiteiten buiten het 'politiek apparaat' die gericht zijn op het beïnvloeden van de politieke besluitvorming (zoals deelname aan belangenorganisaties, acties en demonstraties en deelname aan inspraak- een overlegorganen).

"Politieke beleidsparticipatie van senioren veronderstelt dat de twee belangrijkste actoren in het beleidsproces, met name de ouderen en de beleidsvoerders, voldoen aan een aantal vereisten. Zo moeten de beleidsvoerders bereid zijn om een burgergericht beleid te voeren" (Verté, 2002, p 129). Verder verbinden Toelen en Decoster (1988) drie voorwaarden aan de politieke bereidheid om een dergelijk burgergericht beleid te voeren (Verté, 2002).

- Op de eerste plaats moet er de wil zijn om als bestuur open te zijn en uit eigen beweging de hele bevolking systematisch in te lichten over wat het bestuur doet en wat het niet doet.
- Ten tweede moet er de wil zijn om de burger ruime kansen te bieden om zijn ideeën en wensen over bestuurlijke plannen kenbaar te maken vóór de beslissingen genomen worden, evenals de bereidheid om daar in de uiteindelijke beslissing en uitvoering ernstig rekening mee te houden.
- Als derde voorwaarde halen Toelen en Decoster (1988) aan dat er de wil moet zijn om de voorlichting niet uit te bouwen als een public relations of propaganda - voor dit bestuur en de inspraakinitiatieven niet politiek te misbruiken.

Ook aan de burgers die politiek wensen te participeren worden zekere eisen gesteld. Zij moeten maatschappelijk bewust zijn en op een actieve en rationele wijze deelnemen aan het politieke leven (Delmartino en Wuyts, 1977).

Het belang van 'ouderen en politiek' is wederzijds. Enerzijds is politieke besluitvorming voor ouderen van belang. Heel wat beleidsbeslissingen hebben immers een impact op het leven van senioren (De Bruyn, 2004). Iecovich (2001) stelt zelfs dat de betrokkenheid en participatie van ouderen in de politiek de mate weerspiegelt waarin ouderen geïntegreerd zijn in de samenleving.

Anderzijds zijn ouderen van belang voor de politiek. Ze vormen een omvangrijke en groeiende groep, wat maakt dat men hen niet links kan laten liggen. Doordat ze een steeds groter deel uitmaken van het electoraat, vertegenwoordigen ze heel wat stemmen bij verkiezingen (De Bruyn, 2004).

3.1. Seniorenadviesraden

"Senioren vormen een steeds grotere groep in de bevolking. Louter om kwantitatieve redenen is het dus al belangrijk deze groep inspraak in het gemeentelijk beleid te geven." In Westvlaams Overleg Adviesraden van Senioren, 1995, p13.

Verté (2002) stelt dat de belangenverdediging van senioren vooral op het lokale niveau een vernieuwde dynamiek kent. Zo wordt het voor sommige beleidsvoerders duidelijk dat in de toekomst meer aandacht moet besteed worden aan de specifieke wensen en noden van ouderen. Ook organisaties van ouderen drukken de wens uit om bij de politieke besluitvormingsprocessen gehoord te worden. In vele gevallen zijn gemeentebesturen, daarbij gesteund door de lokale organisaties van ouderen, overgegaan tot het oprichten van een adviesraad voor senioren (Verté, 2002).

Volgens Messelis (2004) hebben deze adviesraden vijf belangrijke functies.

In de eerste plaats brengen ze advies uit aan het lokaal bestuur over alles wat tot hun werkterrein behoort. Een seniorenadviesraad adviseert over heel wat beleidsterreinen. Huisvesting, milieu, cultuur, verkeer... ze hebben immers allen gevolgen voor het dagelijks leven van de senioren in de gemeente. Aangezien het adviseren de belangrijkste taak is van de seniorenadviesraad, mag er van de politici verwacht worden dat zij deze raad informeren over het gevolg dat aan het advies gegeven werd. Zeker indien het niet gevolgd werd, moet men dat motiveren (WOAS, 1995). Daarnaast vormt de adviesraad een spreekbuis en klankbord voor senioren. Hij zorgt voor informatie en voorlichting bij de andere senioren en staat in voor hun belangenbehartiging. Ten slotte vormt hij een overkoepeling van de verschillende ouderenorganisaties werkzaam in de gemeente.

Uit een recente bevraging van de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG) is gebleken dat in reeds 80% van de gemeenten een seniorenraad aanwezig is. In de meeste Vlaamse gemeenten is er dus reeds enige vorm van participatie van ouderen aan het lokaal beleid. Bijna alle seniorenraden hebben meer dan één seniorenvereniging in de raad. In de meeste seniorenraden zetelen vertegenwoordigers van een organisatie of een groep van personen. Van de seniorenadviesraden die met vertegenwoordiging werken blijkt het grootste deel van de senioren lid te zijn van de KBG, het huidige OKRA. De tweede grootste groep van senioren in de seniorenadviesraad wordt gevormd door ouderen die als onafhankelijke zetelen (Verlinden, 2004). Het bestaan van een seniorenadviesraad of een analoog inspraakorgaan vormt echter nog geen garantie voor een effectieve belangenverdediging van ouderen in het gemeentelijk beleid (Verté, 1996).

Uit de bevraging van VVSG bleek het lokaal bestuur in de meeste gemeenten vertegenwoordigd in de raad. Slechts in 7% van de situaties is er niemand van het lokaal bestuur aanwezig (Verlinden, 2004).

Het feit dat politici – burgemeester, schepenen, OCMW-voorzitter, gemeente- of OCMW-raadsleden – rechtstreeks aanwezig zijn op de vergadering van de seniorenadviesraden heeft zowel voor- als nadelen (WOAS, 1995).

Eén van de voordelen is dat men gemakkelijker toegang krijgt tot allerhande (actuele) informatie en op de hoogte wordt gehouden van alles wat de doelgroep aanbelangt. Een ander voordeel is dat het sneller duidelijk is welke weg een advies moet afleggen, wie men kan aanspreken, enzoverder. Bovendien maakt de aanwezigheid van politici dat de geformuleerde adviezen meer 'gewicht' in de schaal leggen.

Het Westvlaams Overleg Adviesraden van Senioren (WOAS, 1995) wijst echter ook op een aantal gevaren die verbonden zijn aan de directe aanwezigheid van politici.

Zo bestaat het gevaar dat de seniorenadviesraad geassocieerd wordt met de politieke kleur van de beleidsmensen. Hierdoor kan wantrouwen ontstaan tegenover de raad. Ook kan een politieke vertegenwoordiger overwicht uitoefenen op de raad. Hij (of zij) heeft immers veel informatie en kent het reilen en zeilen van de gemeente. Het gevaar is dan ook niet denkbeeldig dat – door zijn of haar loutere aanwezigheid – de adviezen al in een bepaalde richting worden gestuurd. Op deze manier kan de raad minder gemakkelijk nagaan wat de eigen overtuiging is.

Veel gemeenten hebben de goede gewoonte het werk van een adviesraad te ondersteunen. Dit kan door het geven van financiële middelen, maar heel wat raden worden ook ondersteund door een ambtenaar (WOAS, 1995). Uit de studie van VVSG bleek immers dat in 91% van de situaties de seniorenraad begeleid wordt door een ambtenaar van de gemeente of het OCMW (Verlinden, 2004). Naast het zorgen voor de continuïteit in de werking, is de ambtenaar vaak belast met de secretariaatswerkzaamheden (WOAS, 1995).

In 1992 voerden Verté en Ponjaert-Kristoffersen een onderzoek uit omtrent het fenomeen van de seniorenadviesraden. Uit dit onderzoek blijken seniorenraden hoofdzakelijk samengesteld uit leden van gepensioneerdenorganisaties. Leden van andere organisaties werden bijna niet teruggevonden. En hoewel de seniorenpopulatie in hoofdzaak uit vrouwen bestaat, blijkt uit het onderzoek verder dat vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn. Als vrouwen lid zijn dan oefenen ze zelden een bestuursfunctie uit. Hieruit kan men concluderen dat politieke participatie in het lokale beleid voornamelijk een mannenaangelenheid is. Ook de beroepen die traditioneel uitgeoefend worden door personen met een hogere opleiding, werden zelden teruggevonden. Als algemeen besluit stellen Verté en Ponjaert-Kristoffersen (1992) dat ouderenadviesraden er tot op heden niet in slagen om belangrijke groepen in hun plaatselijk project van belangenverdediging te betrekken.

Deel 2: Onderzoeksmethode

1. Probleemstelling

De samenleving vergrijst en ontgroent. Steeds meer mensen worden oud, zeer oud zelfs en tegelijk telt de globale bevolking steeds minder jongeren. Deze demografische verschuiving dient door het beleid goed opgevangen te worden.

In België bestaan er verschillende beleidsniveaus. Het ouderenbeleid is geen federale bevoegdheid, maar is een materie waarvoor de Gemeenschappen bevoegd zijn. Op dit moment is er geen Vlaams minister voor ouderenbeleid, maar de portefeuille is wel aanwezig bij de welzijnsminister. Ook gemeenten zijn bevoegd voor het ouderenbeleid. Echter, indien hogere overheden iets regelen dan is een gemeentelijke verordening hieraan ondergeschikt. Een gemeente kan in dat geval enkel een aanvullend beleid organiseren. De gemeente is het bestuursniveau dat het dichtst bij de mensen staat. Ze kan veel doen om het leven van haar inwoners, in het bijzonder ouderen, te veraangename.

2. Onderzoeksdoelstellingen

Vanuit de literatuur merken we dat het ouderenbeleid steeds evolueert. In dit onderzoek kunnen we echter niet alle tendensen met betrekking tot lokaal ouderenbeleid opsporen, en beperkten we ons tot onderstaande onderzoeksvragen.

2.1. Planmatig beleid

Hoe geven de lokale besturen een invulling aan het lokaal ouderenbeleid? Voeren ze hierbij een planmatig beleid?

2.1.1. *Personele omkadering en bevoegdheden*

Welke personele ondersteuning met betrekking tot het ouderenbeleid bestaan er in de gemeente?

2.1.2. *Beleidsinitiatieven*

Welke beleidsinitiatieven neemt het lokale bestuur met betrekking tot de senioren in de gemeente?

2.2. Burgerlijke participatie

Is er aandacht voor het beleid in samenspraak met de doelgroep? Is er met andere woorden sprake van burgerlijke participatie in de gemeente?

Met dit onderzoek willen we via een wetenschappelijke vragenlijst komen tot een eerste inventarisatie van het gemeentelijk seniorenbeleid in Vlaanderen.

3. Onderzoekstype

Dit onderzoek kunnen we categoriseren onder de noemer 'beschrijvend onderzoek' (Baarda & De Goede, 2001). Het hoofddoel is immers te komen tot een beschrijving van kenmerken van het ouderenbeleid in de Vlaamse steden en gemeenten. Via beschrijvend onderzoek proberen we antwoord te krijgen op de open frequentieonderzoeksvragen die bevroegd werden door middel van een vragenlijst.

4. Onderzoeksopzet

4.1. Algemeen verloop

In samenspraak met S-Plus vzw, seniorenvereniging van de Socialistische Mutualiteit en tevens de aanvrager van dit onderzoek, de Wetenschapswinkel en Dr. Dominique Verté werd de vraag van de opdrachtgever van dit onderzoek vertaald naar een wetenschappelijke vraagstelling en werden de probleemstelling en de onderzoeksopzet besproken. Nadien werden een aantal thema's gekozen waarvan we getracht hebben ze zo breed mogelijk te bevroegen. Voor de keuze van deze thema's hebben we ons voornamelijk gebaseerd op de zes thema's die de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) op de voorgrond plaatst als belangrijke aandachtspunten voor een vitaal ouderenbeleid.

We hebben gekozen voor het gebruik van postenquêtes. Zo is er geen vertekening van de interviewer, de sociale wenselijkheid wordt zo laag mogelijk gehouden en op deze manier hebben we op een goedkope wijze een zo groot mogelijk bereik. De antwoorden zijn eveneens onderling vergelijkbaar en lenen zich voor statistische verwerking (Billiet, 2003).

Veel mensen blijken een hekel te hebben aan open vragen: ze slaan ze over of beantwoorden ze slechts kort (Baarda en De Goede, 2001). Dit was voor ons een reden om het aantal open vragen in de vragenlijst te minimaliseren. Bijkomend voordeel is, dat verkeerde interpretaties van de antwoorden beperkt blijven.

Aangezien de respons bij postenquêtes lager ligt dan bij andere vormen van interviews, hebben we gebruik gemaakt van een variant op de Total Design Method (TDM) van Dillman om de respons te optimaliseren. Bij deze methode in zijn geheel worden er drie follow-up mailings voorzien: (1) na één week voor iedereen een voorgedrukte briefkaart met dank voor wie al geantwoord heeft en met een herinnering voor de anderen; (2) na drie tot vier weken een brief met een nieuwe vragenlijst ingesloten voor al degenen die nog niet antwoordden; (3) een aangetekende brief na zeven weken. (Billiet, 2003). Zoals vermeld kozen wij voor een variant op deze methode. Zo vond de eerste zending plaats op 22 november 2006. 14 dagen later, op 6 december 2006 werd er een bedanking annex herinnering verstuurd en tenslotte volgde op 8 januari 2007 een tweede zending met een nieuwe vragenlijst ingesloten. De aangetekende brief lieten we vallen aangezien dat deze in sommige situaties een omgekeerd effect kan hebben (Billiet, 2003). Alle verzendingskosten (ook die van de respondenten) werden gedragen door S-Plus vzw.

4.2. Vragenlijst

De volledige vragenlijst bevatte 59 vragen. Deze vindt u eveneens in bijlage (bijlage 2). De vragenlijst is opgesteld aan de hand van een aantal thema's die de Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten naar voor schuift als belangrijke bouwstenen voor een lokaal seniorenbeleid. We stelden een gestandaardiseerde vragenlijst op om zo de antwoorden te bekomen op de onderzoeksvragen.

Voor de onderzoeksvraag rond het planmatig beleid werd er enerzijds gepeild naar de personele ondersteuning van het ouderenbeleid vanuit het lokaal bestuur (vragen 2-14). Anderzijds werden er thema's in verband met beleidsinitiatieven bevroegd. Wonen (vragen 18-23), zorg (vraag 24), dienstverlening (vragen 25-27), veiligheid (vragen 28-31), toegankelijkheid (vraag 32), bereikbaarheid (vragen 33-34), vrijwilligers (vragen 36-39) en vrijetijd (vragen 40-43) kwamen aan bod.

Voor de onderzoeksvraag rond burgerlijke participatie werd er gepeild naar beleidsparticipatie (vragen 15-17, 58-59) en het bestaan en de werking van de seniorenadviesraden in de gemeente (vragen 44-57).

Per Vlaamse gemeente contacteerden we één persoon die het meest bevoegd is voor het ouderenbeleid van zijn gemeentebestuur om de vragenlijst in te vullen.

4.3. Onderzoekspopulatie

Bij dit onderzoek werd geen steekproef getrokken. De onderzoekspopulatie omsluit de 308 Vlaamse gemeenten. Elke gemeente ontving een exemplaar van de postenquête. In totaal antwoordden 248 gemeentebesturen op de vragenlijst. Dit is maar liefst 80.5% van de Vlaamse gemeenten. Tabel 3 geeft weer hoeveel gemeenten de ingevulde vragenlijst terugstuurd, ingedeeld volgens het bewonersaantal in de gemeente per 1 juli 2006. Een lijst van gemeenten die deelnamen aan het onderzoek vindt u terug in bijlage (bijlage 1).

Tabel 3: bewonersaantal in de gemeente per 1 juli 2006

	Frequentie	Procent
Minder dan 10.000 inwoners	66	26.6
Van 10.000 tot 20.000 inwoners	111	44.8
Van 20.000 tot 30.000 inwoners	38	15.3
Meer dan 30.000 inwoners	33	13.3
Totaal	248	100.0

5. Verwerking van de gegevens

De gegevensanalyse werd uitgevoerd met behulp van het softwareprogramma SPSS 14.0 (Statistical Package Social Sciences). De verzamelde data werden rechtstreeks ingevoerd in het programma.

Als we uitspraken willen doen over de populatie, moeten we eerst weten hoe groot de kans is dat een gevonden verschil op toeval berust. Bij de verwerking van onze resultaten hebben we hiervoor gebruik gemaakt van de Chi-kwadraatprocedure. In deze procedure worden de celfrequenties (f_{cel}) vergeleken met de frequenties die gevonden worden op basis van toeval (e_{cel}). Een verschil is significant als de waarschijnlijkheid dat de verdeling op toeval berust, kleiner is dan 5% (Baarda en De Goede, 2001).

Deel 3: Onderzoeksresultaten

In dit deel bespreken we de antwoorden die resulteerden uit de vragenlijsten. 248 van de 308 gemeenten antwoordden op de vragenlijst. Dit is een percentage van 80.2%. De bespreking van de resultaten gebeurt aan de hand van de onderzoeksvragen. Hoe vullen de lokale besturen het ouderenbeleid in? In welke mate wordt er een planmatig beleid gevoerd, wat bestaat er aan personele ondersteuning en bevoegdheden met betrekking tot ouderenbeleid? Welke beleidsinitiatieven worden er genomen?

Hoe zit het met de burgerlijke participatie bij de lokale besturen? Is er aandacht voor het beleid in samenspraak met de doelgroep?

1. Invulling ouderenbeleid door lokaal bestuur: een planmatig beleid

1.1. Personele omkadering en bevoegdheden

Uit een enquête van de Vlaamse Federatie van Socialistisch Gepensioneerden (V.F.S.G.) naar gemeentelijk seniorenbeleid bleek in 1996 nog maar 49.0% van de Vlaamse gemeenten te beschikken over een schepen specifiek voor ouderenbeleid. 10 jaar later geeft 62.9% van de bevraagde gemeenten aan een schepen specifiek bevoegd voor seniorenbeleid te hebben aangesteld. In de gemeenten waar er geen schepen specifiek bevoegd is voor het ouderenbeleid is deze taak veelal weggelegd voor de schepen van Welzijn/ Sociale Zaken (72.9%) of de burgemeester (13.5%).

Eveneens stelden we vast dat het al dan niet beschikken over een schepen specifiek bevoegd voor seniorenbeleid niet afhangt van de grootte van de gemeente ($\text{Chi}^2=.187$; $\text{df}=3$; $p=.98$).

In 68.4% van de gemeenten is een seniorenambtenaar tewerkgesteld. Dit is een grote toename vergeleken bij de enquête die V.F.S.G. in 1996 hield. Toen zei 24.2% van de gemeenten een seniorenambtenaar in dienst te hebben. In 13.7% van de gemeenten waar geen seniorenambtenaar aanwezig is, zijn er plannen voor het creëren van deze functie in 2007. Maar liefst 83.3% van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners hebben een seniorenambtenaar in dienst. Ook in de gemeenten met 20.000 tot 30.000 inwoners zegt 81.6% te beschikken over een seniorenambtenaar. In slechts 11.2% van alle gemeenten zijn seniorentaken de enige opdracht van deze ambtenaar. Hoe groter de gemeente, hoe vaker de ambtenaar enkel met seniorenzaken belast wordt ($\text{Chi}^2=32.02$; $\text{df}=3$; $p<.001$).

Iets meer dan de helft van de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners (52.3%) geeft aan (nog) niet te beschikken over een ambtenaar specifiek belast met seniorentaken. Het al dan niet aanwezig zijn van een seniorenambtenaar is afhankelijk van de grootte van de gemeente ($\text{Chi}^2=18.32$; $\text{df}=3$; $p<.001$). Hoe groter de gemeente, hoe groter de kans dat er een seniorenambtenaar tewerkgesteld is. De gemeenten met minder dan 10.000 inwoners hebben minder vaak dan verwacht een seniorenambtenaar in dienst.

Uit onze resultaten blijkt dat er in 24.1% van de lokale besturen reeds een seniorenbeleidsplan aanwezig is. Dit percentage ligt niet beduidend hoger dan het percentage dat V.F.S.G. bekwaam

met zijn enquête tien jaar geleden. Toen antwoordde 20.0% positief op de vraag naar het bestaan van een seniorenbeleidsplan in de gemeente (V.F.S.G., 1996). Voornamelijk de grotere gemeenten hebben vaker een seniorenbeleidsplan (58.3% van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners). Verder stellen we vast dat naarmate een gemeente groter is, de kans groter is dat er een seniorenbeleidsplan opgesteld werd ($\text{Chi}^2=14.42$; $\text{df}=3$; $p=.002$). Opvallend is dat de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners minder vaak dan verwacht over een seniorenbeleidsplan beschikken.

45.8% van de gemeenten hield bij de opstelling van het seniorenbeleidsplan rekening met het decreet houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen. Iets meer dan de helft (51.1%) van de gemeenten waar nog geen seniorenbeleidsplan aanwezig is, heeft concrete plannen om er een op te stellen. Van de gemeentebesturen met minder dan 10.000 inwoners geeft 12.5% aan dat er een seniorenbeleidsplan aanwezig is.

28.2% van de lokale besturen geeft aan dat een sociaal huis in de gemeente aanwezig is. 38.6% heeft concrete plannen voor het oprichten van een sociaal huis. Bijna allen (96.3%) geven aan deze plannen te willen realiseren voor eind 2009. In 50.0% van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners is een sociaal huis aanwezig. Ook van de gemeenten met een inwonersaantal tussen 30.000 en 40.000 beschikt 45.0% over een sociaal huis. In de kleinste gemeenten wat inwonersaantallen betreft bestaat er in slechts 18.8% een sociaal huis. Toch merken we op dat de grootte van de gemeente geen invloed heeft op de aanwezigheid van een sociaal huis ($\text{Chi}^2=10.42$; $\text{df}=3$; $p=.108$). In de gemeenten waar voornamelijk geen sociaal huis aanwezig is (71.8%), beschikt 53.5% wel over een dienst, een aanspreekpunt of een buurtloket waar senioren terecht kunnen met hun vragen.

35.2% van de gemeenten geeft een seniorengids uit. Deze gids kan aangewend worden om senioren te informeren over alles wat hen aanbelangt in de gemeente. 83.3% van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners geven een seniorengids uit. Van de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners is dit 16.9%. Ook hier bestaat een significant verband tussen het al dan niet uitgeven van een seniorengids en het aantal inwoners per gemeente ($\text{Chi}^2=19.68$; $\text{df}=3$; $p<.001$). Voornamelijk de grotere gemeentes (meer dan 20.000 inwoners) geven vaker dan verwacht een seniorengids uit.

56.5% van de gemeenten voerde een seniorenbehoefteonderzoek uit. Op deze manier kan de gemeente te weten komen wat er leeft bij de ouderen in de gemeente. De behoefteonderzoeken werden het vaakst uitgevoerd in de grotere gemeenten. 85.7% van de gemeenten met aantal inwoners tussen de 30.000 en 40.000 voerden een behoefteonderzoek uit. Van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners zegt 83.3% een seniorenbehoefteonderzoek te hebben uitgevoerd. In de kleinste gemeenten (minder dan 10.000 inwoners) zegt 43.1% een seniorenbehoefteonderzoek te hebben uitgevoerd. Hoe meer inwoners een gemeente heeft, hoe groter de kans dat ze een seniorenbehoefteonderzoek opstartte ($\text{Chi}^2=18.73$; $\text{df}=3$; $p<.001$). In 55.4% van de gemeenten heeft dit behoefteonderzoek de lokale overheid naar andere inzichten gebracht inzake de behoeften

van senioren. In 22.3% van de gemeenten zijn de resultaten van het onderzoek voorsnog niet gekend.

1.2. Beleidsinitiatieven

1.2.1. Wonen en omgeving

In 80.8% van de gemeenten wordt er aan senioren geen voorrang verleend bij de toewijzing van sociale woningen. In ongeveer een derde (33.3%) van de grootste gemeenten krijgen senioren voorrang bij de toewijzing van sociale woningen. In gemeenten met minder dan 10.000 inwoners is dit slechts in 11.7% van de gemeenten het geval. In 87.3% van alle gemeenten wordt bij de planning van bejaardenwoningen rekening gehouden met omgevingsfactoren. Opmerkelijk hierbij is dat maar liefst 100% van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners positief antwoord gaf op deze vraag.

39.4% van de gemeenten beschikt over een huisvestingsambtenaar. Deze houdt zich bezig met informatieverlening over reglementeringen, huurwetgeving, premies, aanpasbaar wonen, enzoverder. In 83.3% van de gemeentebesturen met meer dan 40.000 inwoners is een huisvestingsambtenaar tewerkgesteld. Ook bij de gemeenten met inwonersaantallen tussen 30.000 en 40.000 geeft ruim de helft (57.1%) aan over een huisvestingsambtenaar te beschikken. In de kleinere gemeenten zegt ongeveer een derde (34.8% en 32.1%) van de respondenten een huisvestingsambtenaar in dienst te hebben. Het al dan niet aanwezig zijn van een huisvestingsambtenaar is afhankelijk van de grootte van de gemeente ($\text{Chi}^2=13.72$; $\text{df}=3$; $p=.003$). Hoe groter de gemeente, hoe groter de kans dat er een huisvestingsambtenaar tewerkgesteld is. De gemeenten met meer dan 30.000 inwoners hebben vaker dan verwacht een huisvestingsambtenaar in dienst.

38.1% van de gemeenten biedt de senior een aanpassingspremie aan bij verbouwingen. Ook hier worden de premies het vaakst toegekend in gemeenten met meer dan 40.000 inwoners (81.8%). Van de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners geeft 40.9% van de respondenten aan aanpassingspremies aan te bieden. In gemeenten met bewonersaantallen van 10.000 tot 20.000 en van 20.000 tot 30.000 inwoners is dit percentage nog lager. Het gaat om respectievelijk 30.3% en 36.8% van de gemeenten waar een aanpassingspremie wordt aangeboden. De gemeenten met minder dan 10.000 en meer dan 30.000 inwoners bieden vaker dan verwacht deze aanpassingspremie aan ($\text{Chi}^2=10.14$; $\text{df}=3$; $p=.017$).

93.8% van de gemeenten informeert senioren over allerhande premie(s) waar ze beroep op kunnen doen. 28.4% daarvan doet dit enkel wanneer de senior zelf om deze informatie komt vragen. De meest voorkomende manier van informeren is via gemeentelijke blaadjes (83.2%). In ongeveer de helft van de gemeenten kunnen senioren informatie bekomen via het internet (49.1%), 9.6% van de lokale besturen informeert de senior via het buurtloket en 6.8% van de gemeentebesturen verstuurt een persoonlijke brief. 99.0% van de gemeentebesturen geeft nog andere manieren aan via dewelke ze senioren informeren. De meest voorkomende is dat de

informatie kan bekomen worden aan de balie van het gemeentehuis. Hoe groter het aantal inwoners per gemeente, hoe groter de kans dat senioren geïnformeerd worden ($\text{Chi}^2=15.98$; $\text{df}=6$; $p=.014$). Het zijn voornamelijk de gemeenten met meer dan 30.000 inwoners die vaker dan verwacht senioren informeren over de premies waar ze beroep op kunnen doen. Slechts 6.2% van de gemeenten geeft te kennen dat senioren niet geïnformeerd worden omtrent premies waar ze beroep op kunnen doen. Het gaat hier om gemeenten met minder dan 20.000 inwoners.

1.2.2. Zorg

80.0% van de gemeenten geeft aan actie te ondernemen om hun senioren aan te zetten tot een gezonde en actieve leefstijl. Tegelijkertijd informeert 73.3% van de gemeenten de senioren over de gevolgen van ongezonde voedings- en leefgewoonten. 65.3% van de lokale besturen zegt eveneens werk te maken van het bekend maken van het aanbod aan gezondheidsvoorzieningen aan de senioren. In bijna alle gemeenten worden (93.9%) gezondheidsacties georganiseerd om vrouwen aan te moedigen zich te laten onderzoeken op borstkanker. Gezondheidsacties georganiseerd om mannen aan te moedigen een prostaatkankerscreening te ondergaan gebeuren daarentegen slechts in 49.1% van de gemeenten. 38.9% van de gemeenten lanceren of ondersteunen ook campagnes om mensen aan te zetten zich te laten controleren op diabetes type II. In een kleiner aantal gemeenten (31.9%) worden er eveneens gezondheidsacties georganiseerd door de lokale overheid voor het aanmoedigen van het zich laten testen op osteoporose. In ongeveer de helft van de gemeenten (51.4%) wordt er informatie verspreid over het correcte gebruik van geneesmiddelen.

In het onderzoek dat V.F.S.G. in 1996 voerde naar gemeentelijk seniorenbeleid gaf maar liefst 80.0% van de gemeenten aan geen preventieve gezondheidsacties te ondernemen. Tien jaar later kunnen we voorzichtig beginnen spreken van een echt gemeentelijk preventief gezondheidsbeleid. Zulk gezondheidsbeleid ondersteunt de autonomie van de senioren (V.F.S.G., 1996).

In de vragenlijst werd eveneens gepeild naar informatie die verspreid wordt door de lokale overheid in verband met wonen. Zo wordt in 80.9% van de gemeenten werk gemaakt rond valpreventie in huis. 61.8% van de gemeenten geeft aan zijn senioren te informeren rond duurzaam bouwen of verbouwen. Ongeveer een derde van de gemeenten zorgt eveneens voor informatie over verhuizen (35.2%) en woonmobiliteit (34.0%).

Opmerkelijk is dat de grootte van de gemeente enkel invloed heeft op de gezondheidsacties georganiseerd om vrouwen aan te moedigen zich te laten onderzoeken op borstkanker ($\text{Chi}^2=16.26$; $\text{df}=6$; $p=.012$) en op acties rond valpreventie in huis ($\text{Chi}^2=20.49$; $\text{df}=6$; $p=.002$). Voornamelijk in gemeenten met minder dan 10.000 inwoners worden er minder vaak dan verwacht acties ondernomen rond valpreventie in huis.

Tabel 4 geeft de percentages weer van de bestaande acties rond zorgpreventie. In de vragenlijst werd een onderscheid gemaakt tussen de acties die de lokale overheid zelf onderneemt en diegenen die niet door de gemeenten zelf georganiseerd worden, maar wel financieel en/ of materieel ondersteund worden door het lokale bestuur.

Tabel 4: preventieve acties georganiseerd of ondersteund door de lokale overheid

	Georganiseerd door de lokale overheid zelf	Ondersteund door de lokale overheid	Totaal
Sensibiliseren over de gevolgen van ongezonde voedings- en leefgewoonten	40.2%	33.5%	73.7%
Aanzetten tot een gezonde en actieve leefstijl	50.2%	29.8%	80.0%
Bekendmaking aanbod gezondheidsvoorzieningen	42.1%	23.1%	65.3%
Gezondheidsacties voor het aanmoedigen van borstkankerscreening	49.0%	44.9%	93.9%
Gezondheidsacties voor het aanmoedigen van prostaatkankerscreening	15.6%	33.5%	49.1%
Gezondheidsacties voor het aanmoedigen van osteoporesecreening	12.3%	19.6%	31.9%
Opsporingscampagnes voor diabetes type II	14.9%	24.0%	38.9%
Informereren over geneesmiddelengebruik	23.4%	28.0%	51.4%
Informereren over valpreventie in huis	51.5%	29.4%	80.9%
Informereren over duurzaam (ver)bouwen	34.1%	27.7%	61.8%
Informereren over verhuizen	16.1%	19.1%	35.2%
Informereren over woonmobiliteit	15.0%	19.0%	34.0%

1.2.3. Dienstverlening

Uit onze resultaten blijkt dat heel wat gemeenten verschillende vormen van dienstverlening aanbieden aan senioren. Op gebied van wonen hebben senioren onder meer rusthuizen, een rust- en verzorgingstehuizen en serviceflats tot hun beschikking. In respectievelijk 50.7%, 52.2% en 50.9% van de gemeenten wordt deze service georganiseerd door de lokale overheid zelf. Ook kortverblijf (37.7%), dagopvang (27.4%) en nachtopvang (15.2%) wordt veelal door de lokale besturen zelf georganiseerd. Toch vallen ook de percentages op van deze woon- en opvangmogelijkheden die niet georganiseerd en niet gesubsidieerd worden door de gemeente. Zo geeft 31.1% aan dat er in de gemeente enkel een rusthuis bestaat dat niet door de lokale overheid georganiseerd, noch gesubsidieerd wordt. Ook rust- en verzorgingstehuizen kunnen in 28.9% van de gemeenten niet rekenen op subsidies van de lokale overheid.

Grote gemeenten bieden vaker opvangmogelijkheden aan aan hun senioren. In het bijzonder gaat het over rusthuizen ($\text{Chi}^2=31.76$; $\text{df}=9$; $p<.001$), rust- en verzorgingstehuizen ($\text{Chi}^2=43.90$; $\text{df}=9$; $p<.001$), serviceflats ($\text{Chi}^2=20.15$; $\text{df}=9$; $p=.017$), kortverblijf ($\text{Chi}^2=35.53$; $\text{df}=9$; $p<.001$), dag- ($\text{Chi}^2=29.47$; $\text{df}=9$; $p=.001$) en nachtopvang ($\text{Chi}^2=19.97$; $\text{df}=9$; $p=.019$).

Wanneer rusthuisbewoners de factuur van het rusthuis niet kunnen betalen, legt het OCMW bij. Het OCMW kan dat geld terugvorderen van de kinderen (onderhoudsplicht). 77.5% van de gemeentebesturen geeft aan dat de onderhoudsplicht in de gemeente nog bestaat. Voornamelijk in de gemeenten met een inwonersaantal tussen 20.000 en 30.000 bestaat de onderhoudsplicht vaker dan verwacht ($\text{Chi}^2=14.97$; $\text{df}=3$; $p=.002$). In 90.0% van de gemeenten waar de onderhoudsplicht nog bestaat wordt deze ook nog effectief toegepast.

In 50.7% van de gemeenten kunnen senioren beroep doen op gezinszorg georganiseerd door de lokale overheid zelf. Ook thuishulp, eveneens georganiseerd door de gemeente, wordt in 65.5% van de gemeenten aangeboden. Deze dienst is er voor zieke of mindervalide senioren die niet of onvoldoende in staat zijn hun gezinstaken te vervullen of voor senioren die in hun fysische, psychische en sociale activiteiten ondersteuning nodig hebben. Slechts 12.5% van de gemeenten voorziet zelf in een ziekenoppas.

90.4% van de gemeenten zegt ook zelf te voorzien in een schoonmaakdienst. 72.8% van de gemeenten organiseren ook een klusjesdienst. Deze dienst kan zorgen voor kleine herstellingen, schilderen, behangen, de tuin onderhouden enzoverder. Voor was- en strijkdiensten kunnen senioren in 27.8% van de gemeenten bij de lokale overheid zelf terecht. 84.9% van de gemeentebesturen zegt diensten te organiseren voor maaltijdbedeling. Een uitleendienst wordt in slechts 7.2% door de gemeenten zelf voorzien. 52.2% van de gemeenten geeft aan dat er wel een uitleendienst aanwezig is, maar dat deze niet georganiseerd, noch gesubsidieerd wordt door de lokale overheid. Bij een uitleendienst kunnen nachtstoelen, rolwagens, hometrainers, loopkaders, enzoverder bekomen worden. In 68.1% organiseerde de lokale overheid een personenalarmsysteem. Zulk alarmsysteem zorgt ervoor dat de senior 24 uur op 24 verbonden is met de hulpdiensten.

In ongeveer één op drie gemeenten (36.5%) worden er door het lokale bestuur specifieke maatregelen voorzien om de vereenzaming van de senior tegen te gaan. In 15.5% van de gemeenten is er ook een gezelschapsdienst aanwezig waar senioren terecht kunnen. In bijna nog een kwart van de gemeenten (23.0%) is er ook een gezelschapsdienst aanwezig, maar deze wordt niet ondersteund door de lokale overheid.

Een overzicht van de resultaten op deze vraag werd weergegeven in tabel 5. Het gaat over initiatieven die door de lokale overheid zelf georganiseerd worden, initiatieven die gesubsidieerd worden en initiatieven die niet gesubsidieerd worden door gemeentelijke instanties. In de laatste kolom wordt aangegeven of er al dan niet een significant verband kon worden vastgesteld tussen de dienstverlenende initiatieven en de grootte van de gemeente.

Tabel 5: dienstverlening aan senioren

	Georganiseerd door de lokale overheid zelf	Privé-organisatie, gesubsidieerd door de lokale overheid	Privé-organisatie, niet gesubsidieerd door de lokale overheid	*** p<.001 ** p<.0025 * p<.005 n.s. = niet significant
Rusthuis	50.7%	7.1%	31.1%	***
RVT	52.2%	9.1%	28.9%	***
Serviceflats	50.9%	4.8%	23.0%	**
Kortverblijf	37.7%	8.4%	26.0%	***
Dagopvang	27.4%	9.4%	26.4%	***
Nachtopvang	15.2%	6.8%	19.9%	*
Palliatieve zorg	16.3%	15.3%	28.7%	**
Gezinszorg	50.7%	21.6%	21.1%	n.s.
Thuishulp	65.5%	14.2%	15.9%	n.s.
Personenalarmsysteem	68.1%	10.9%	15.3%	n.s.
Klusjesdienst	72.8%	7.9%	10.1%	n.s.
Schoonmaakdienst	90.4%	2.5%	4.6%	n.s.
Warme maaltijden	84.9%	5.0%	9.2%	n.s.
Gezelschapsdienst	15.5%	11.5%	23.0%	**
Initiatieven tegen vereenzaming	36.5%	5.7%	14.1%	n.s.
Persoonsverzorging	28.1%	11.3%	30.0%	***
Oppasdienst	12.5%	16.5%	39.5%	n.s.
Uitleendienst	7.2%	12.0%	52.2%	*
Was- en strijkdiensten	27.8%	12.4%	26.8%	n.s.

Algemeen kunnen we stellen dat het grootste aantal diensten in een gemeente toch voornamelijk door de lokale overheid georganiseerd worden. Initiatieven georganiseerd door particulieren met subsidies van de lokale overheid zijn het kleinst in aantal.

1.2.4. Veiligheid

58.1% van de gemeenten heeft een preventieambtenaar in dienst. De preventieambtenaar heeft als taak het plaatselijk preventiebeleid op te starten en te ontwikkelen. Hij verzekert eveneens de coördinatie van de preventieve acties genomen op het plaatselijk niveau. Waar in 91.7% van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners een preventieambtenaar tewerkgesteld is, stellen we vast dat in gemeenten met minder dan 10.000 inwoners nog niet de helft van dit percentage (43.8%) een preventieambtenaar in dienst heeft. Er is een significant verschil tussen het al dan niet aanwezig zijn van een preventieambtenaar en het aantal inwoners per gemeente ($\text{Chi}^2=17.11$; $\text{df}=3$; $p=.001$). Voornamelijk in de gemeenten met meer dan 30.000 inwoners is er vaker dan verwacht een preventieambtenaar tewerkgesteld.

Wanneer we peilen naar preventieve maatregelen rond beveiliging van de woonst geeft 54.8% van de gemeenten aan premies toe te kennen voor noodoproepsystemen, 25.8% geeft premies bij het installeren van een deurbeveiliging en 32.8% van de gemeenten zegt tussen te komen voor de kosten van een alarminstallatie. In 92.4% van de gemeenten kunnen senioren beroep doen op gericht politietoezicht op hun woning wanneer zij een tijdje van huis zijn.

In totaal maakt maar liefst 81.3% van de gemeenten werk van een informatie- en preventiebeleid rond inbraak. 55.1% van de respondenten geeft aan de inwoners zelf te informeren rond inbraakpreventie. Meer dan een kwart van de gemeenten (26.2%) zegt deze initiatieven niet zelf te organiseren, maar wel te ondersteunen. Ook rond diefstal (39.1%) en brandveiligheid (22.9%) voeren een deel van de respondenten een informatie- en preventiebeleid.

In de vragenlijst werd ook gepeild naar het informatie- en preventiebeleid dat gevoerd wordt in en door de gemeenten rond valpreventie en ongevallen in huis. 51.1% van de lokale overheden zorgen zelf voor informatieverspreiding rond valpreventie. 31.6% van de respondenten geeft aan de initiatieven hieromtrent die plaatsvinden in de gemeente niet zelf te organiseren, maar wel te ondersteunen. Ook voor informatie en preventie rond ongevallen in huis zorgt 39.1% van de gemeentebesturen zelf. 29.3% van de gemeenten neemt niet zelf het initiatief hiertoe, maar geeft wel aan de activiteiten die rond deze materie georganiseerd worden, te ondersteunen. Deze laatste twee items zijn niet onbelangrijk. Vallen bij senioren is immers een ernstig onderschat probleem. Meer dan een kwart van de thuiswonende senioren valt minstens één keer per jaar (Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie, 2004).

1.2.5. Toegankelijkheid

Heel wat gemeenten geven aan dat de openbare gebouwen en faciliteiten eerder toegankelijk tot zelfs volledig toegankelijk zijn voor minder mobiele personen en rolstoelgebruikers. Het gemeentehuis is in 63.3% van de gemeenten volledig toegankelijk. 59.7% van de respondenten zegt dat het politiekantoor in de gemeente volledig toegankelijk is. Ook het OCMW-gebouw is in 69.1% van de gemeenten volledig toegankelijk. De dienstencentra (80.4%) en het sociaal huis (74.2%) zijn in een groot aantal gemeenten volledig toegankelijk.

Wanneer we gaan kijken naar de toegankelijkheid van gemeentelijke openbare gebouwen en faciliteiten die meer gericht zijn op het vrijetijds- en bewegingsgebeuren zien we ongeveer dezelfde tendens. Zo geeft 61.8% van de gemeenten aan dat het cultureel centrum volledig toegankelijk is voor rolstoelgebruikers. Ook het ontmoetingscentrum (64.7%) in de meerderheid van de gemeenten volledig toegankelijk. Bijna drievierde van de gemeenten geeft eveneens aan dat de gemeentelijke bibliotheek volledig rolstoelvriendelijk is. Ook het sportcentrum (66.1%), het zwembad (57.8%) en het park (58.3%) zijn in de meeste gemeenten volledig toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Bij deze laatste geeft echter ook bijna één op tien gemeenten (9.3%) aan dat het park eerder niet toegankelijk is voor personen in een rolstoel of minder mobiele personen.

Opvallend is het resultaat in verband met de toegankelijkheid van de voetpaden. Maar liefst één op vijf (19.9%) geeft aan dat de voetpaden in zijn gemeente eerder niet toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers en minder mobiele personen. Slechts 17.8% geeft aan dat de voetpaden in de gemeente volledig toegankelijk zijn voor deze doelgroep.

Tabel 6 geeft de volledige resultaten weer van de vragenlijst in verband met de toegankelijkheid van openbare gebouwen en faciliteiten voor rolstoelgebruikers en minder mobiele personen.

Tabel 6: toegankelijkheid van openbare gebouwen en faciliteiten voor rolstoelgebruikers en minder mobiele personen

	Niet toegankelijk	Toegankelijk
Gemeentehuis	8.6%	91.5%
Politiekantoor	11.5%	88.5%
Cultureel Centrum	6.4%	92.6%
Ontmoetingscentrum	6.0%	94.0%
Dienstencentrum	4.9%	95.1%
Bibliotheek	7.9%	92.0%
OCMW-gebouw	9.3%	90.7%
Sociaal huis	3.0%	96.9%
Sportcentrum	6.0%	94.1%
Voetpaden	22.0%	78.0%
Zwembad	9.2%	90.8%
Park	12.6%	87.4%

Hoewel de percentages van gebouwen en faciliteiten die volledig toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers en minder mobiele personen niet laag zijn, moeten we toch nog steeds voor ogen houden dat in een aantal van de gemeenten deze openbare faciliteiten niet of niet volledig toegankelijk zijn. Toch is er sinds 10 jaar geleden reeds verbetering te merken. Toen bleek uit het onderzoek van V.F.S.G. (V.F.S.G., 1996) dat maar liefst 20 tot 25% van de belangrijkste openbare gebouwen niet toegankelijk was voor rolstoelgebruikers. Een positieve evolutie is merkbaar.

1.2.6. Bereikbaarheid en mobiliteit

72.1% van de gemeentehuizen in de Vlaamse gemeenten zijn volledig bereikbaar met het openbaar vervoer. Ook het politiekantoor (70.5%), het sociaal huis (75.0%) en de ziekenhuizen (73.8%) zijn in de meerderheid van de gemeenten volledig bereikbaar met het openbaar vervoer. Het OCMW-gebouw (66.8%) en het dienstencentrum (62.6%) zijn in het merendeel van de gemeenten eveneens volledig bereikbaar met het openbaar vervoer.

Eén op drie gemeenten geeft aan dat het cultureel centrum (33.1%) en het ontmoetingscentrum (33.9%) eerder bereikbaar zijn. Ook de bibliotheek (32.4%) is in een derde van de gemeente eerder bereikbaar met het openbaar vervoer.

Slechts één op twee gemeenten geven aan dat het sportcentrum (55.2%) en het zwembad (51.7%) volledig bereikbaar zijn. In respectievelijk 12.7% en 10.8% van de gemeenten zijn deze faciliteiten eerder niet bereikbaar met het openbaar vervoer.

Tabel 7 geeft de volledige resultaten weer van de vragenlijst in verband met de bereikbaarheid van openbare gebouwen en faciliteiten met het openbaar vervoer.

Tabel 7: bereikbaarheid van openbare gebouwen en faciliteiten met het openbaar vervoer

	Niet bereikbaar	Bereikbaar
Gemeentehuis	4.5%	95.5%
Politiekantoor	5.8%	94.2%
Cultureel Centrum	4.8%	95.1%
Ontmoetingscentrum	3.1%	96.9%
Dienstencentrum	8.4%	91.6%
Bibliotheek	2.9%	97.1%
OCMW-gebouw	5.8%	94.2%
Sociaal huis	4.4%	95.6%
Ziekenhuis	6.3%	93.8%
Sportcentrum	13.6%	86.3%
Zwembad	13.3%	86.7%
Park	8.3%	91.6%

Algemeen kunnen we uit deze tabel besluiten dat het grootste aantal van openbare gebouwen en faciliteiten eerder tot volledig bereikbaar is met het openbaar vervoer. Toch zijn deze percentages niet al te hoog. Gemeenten zouden via initiatieven zoals de Belbus al deze plaatsen volledig bereikbaar kunnen maken.

De Minder Mobielen Centrale (MMC) blijkt een populair initiatief te zijn in de Vlaamse gemeenten. Maar liefst 83.4% van onze respondenten biedt deze sociale dienst aan.

De MMC's werden opgericht om mensen met verplaatsingsproblemen en een beperkt inkomen toch de nodige transportmogelijkheden te bieden. Meestal gaat het om gehandicapten, ouderen of mensen in een sociale noodsituatie die familie willen bezoeken, naar de dokter moeten of boodschappen willen doen. Het transport wordt verzorgd door vrijwillige automobilisten die op bepaalde dagen of uren beschikbaar zijn. De aanvragen worden gecoördineerd door een permanentiedienst die telefonisch bereikbaar is. Het gebruik van de MMC's is voorbehouden aan mensen met een maximaal inkomen van twee keer het leefloon. Bovendien mag er voor het gevraagde traject geen openbaar vervoer voorhanden zijn tenzij dat voor de betrokkene niet toegankelijk is. De Minder Mobielen Centrale wil mensen met een mobiliteitsprobleem terug activeren en inspelen op sociaal isolement en eenzaamheid.

In 67.2% van de gemeenten kunnen (onder andere) senioren gebruik maken van De belbus, een initiatief van De Lijn. De belbus is een vorm van vraagafhankelijk vervoer. Het verschil met een gewone busdienst is dat de belbus enkel rijdt op verzoek. Ze heeft een aantal mogelijke haltes, maar rijdt niet volgens een vaste route of dienstregeling. Daarnaast stopt ze alleen aan haltes die op voorhand werden aangevraagd. De belbus mag dus niet verward worden met een taxi die van deur tot deur rijdt.

In bijna één op vijf gemeenten (17.5%) organiseren de gemeentebesturen zelf busjes om senioren te vervoeren. 12.9% van de gemeenten organiseren het niet zelf, maar ondersteunen het wel. In

19 gemeenten (7.9%) kunnen senioren beroep doen op een taxicentrale die georganiseerd wordt door de lokale overheid. Voor dit initiatief worden vrijwilligers ingezet. In net evenveel gemeenten (7.9%) wordt dit initiatief niet door het gemeentebestuur zelf georganiseerd, maar kunnen de organisatoren wel rekenen op ondersteuning vanuit hun gemeente.

Bijna de helft van de lokale besturen (47.5%) met minder dan 10.000 inwoners zegt dat hun gemeente tussen de 21 en 50 zitbanken telt. 22.5% geeft aan dat er in de gemeente tussen de 5 en 10 zitbanken zijn. 34.4% van de gemeenten met inwonersaantal tussen 10.000 en 20.000 zegt tussen de 51 en 100 zitbanken te tellen. Bijna één op vijf (19.7%) geeft zelfs dat er in hun gemeente tussen de 101 en 500 zitbanken te vinden zijn. Ook van de gemeenten met het aantal inwoners tussen 20.000 en 30.000 geeft 38.5% aan te beschikken over een aantal zitbanken tussen de 101 en 500. De helft (50.0%) van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners zegt over meer dan 500 zitbanken te beschikken.

We merken op dat de grootte van de gemeente geen invloed heeft op zowel de mate van toegankelijkheid als de bereikbaarheid van bovenstaande gebouwen en faciliteiten.

1.2.7. Vrijwilligers

211 lokale besturen (85.4%) geven aan dat ze actief op zoek gaan naar oudere vrijwilligers in de gemeente. Niet minder dan 100.0% van de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners zegt actief op zoek te gaan naar oudere vrijwilligers. Bij gemeenten met minder dan 10.000 inwoners is dit 72.7%.

De Minder Mobielen Centrale (MMC) blijkt de activiteit bij uitstek om vrijwilligers voor aan te trekken (74.9%). In 49.8% van de gemeentebesturen worden er vrijwilligers aangetrokken voor lokale verenigingen. Voor bezoeken aan hoogbejaarden en gezelschapsdiensten worden in respectievelijk 34.3% en 29.6% van de lokale besturen op zoek gegaan naar vrijwilligers. Verder roepen een aantal gemeenten voor activiteiten als een boodschappendienst (29.2%) en oppashulp (23.1%) eveneens de hulp van vrijwilligers in. 96 gemeentebesturen gaven in de vragenlijst aan nog andere activiteiten te organiseren waar vrijwilligers voor aangetrokken worden. Deze activiteiten omsluiten voornamelijk vrijwilligerswerk in rusthuizen, de dagelijkse werking van dienstencentra, en vervoersdiensten zoals Handicar.

Het mobiliseren van vrijwilligers gebeurt in de 211 gemeenten voornamelijk via het gemeentelijk infoblad (81.5%). Ook via persoonlijk contact (74.4%) en verenigingen (66.4%) worden vaak vrijwilligers aangetrokken. Een kwart van de gemeentebesturen (25.1%) geeft eveneens aan vrijwilligers te zoeken via internet. Dit kan gebeuren via de gemeentelijke website, de nieuwsbrief of via mail. Slechts in 11 gemeenten (5.2%) wordt er een beurs georganiseerd om vrijwilligers aan te trekken. In 34.0% van de gemeenten werd een coördinator voor de vrijwilligers aangewezen. Dit gebeurde het vaakst in gemeenten met 30.000 tot 40.000 inwoners (50.0%). In 85.0% is de vrijwilligercoördinator in dienst van de lokale overheid.

1.2.8. Vrijetijd

210 lokale besturen (87.9%) geven aan een seniorenfeest te organiseren in de gemeente. Dit is meteen de activiteit inzake vrijetijd en cultuur die het meest wordt aangeboden aan senioren in de Vlaamse gemeenten. Tevens biedt 87.4% sportactiviteiten aan. De top drie, zoals uit de vragenlijst blijkt, wordt afgesloten met het aanbieden van allerlei praktische cursussen aan de senioren in de gemeenten (81.2%). De kleinere gemeenten (minder dan 20.000 inwoners) geven echter minder vaak dan verwacht aan zulke praktische cursussen te organiseren ($\text{Chi}^2=19.41$; $\text{df}=3$; $p<.001$).

Iets meer dan de helft van de gemeenten (51.5%) heeft uitstapjes opgenomen in zijn vrijetijdsaanbod. Ook geleide bezoeken van musea, natuurparken, ... (37.2%) vervolledigen vaak het pakket. 41.8% van de gemeentebesturen geeft aan dat er allerhande lessenreeksen aangeboden worden aan de leergierige senior. Evenveel lokale besturen (41.8%) bieden gespreksnamiddagen aan aan hun senioren. Nu en dan een concert (34.3%) of een theatervoorstelling (25.5%) bijwonen zorgt voor de culturele noot in het vrijetijdsaanbod. Ook het zelf deelnemen aan toneelactiviteiten (31.8%) of het eigen zangtalent naar boven halen (16.7%) behoort al eens tot de mogelijkheden. 16.3% van de gemeenten geeft eveneens aan dat er in de gemeente cultuurwaardebons verdeeld worden, waardoor ouderen kunnen genieten van kortingen op culturele activiteiten.

95.5% van de gemeenten zegt steun te verlenen aan lokale verenigingen: 85.7% van de gemeentebesturen verleent financiële hulp aan de verenigingen en 73.4% van de gemeenten stelt lokale verenigingen infrastructuur ter beschikking. 18.5% geeft eveneens aan nog andere hulp te verlenen. Meestal gaat het om het verlenen van materiaal, administratieve hulp en vervoer.

2. Burgerlijke participatie

2.1. Beleidsparticipatie

In bijna een kwart (23.9%) van de Schepencolleges in de Vlaamse gemeenten zetelden tijdens de legislatuur 2000-2006 geen personen van 60 jaar of ouder. Slechts in 10 gemeenten (4.5%) zetelden geen personen van 60 jaar of ouder in de gemeenteraad. 11.9% van de gemeentebesturen geeft aan dat er geen mandaten toegewezen zijn in de OCMW-raad aan personen van 60 jaar of ouder. De burgemeester en de voorzitter van de OCMW-raad zijn in respectievelijk 29.4% en 27.4% van de gemeenten 60 jaar of ouder.

2.2. Seniorenadviesraad

In maar liefst 204 gemeenten (82.3%) werd reeds een seniorenadviesraad opgericht. Dit is een uitzonderlijk resultaat. Uit het onderzoek 'Bejaardenraden in Vlaanderen' ruim 15 jaar geleden (Verté, 1991) bleek immers dat slechts in 46.6% van de gemeenten een seniorenadviesraad actief was. Uit de resultaten blijkt dat het al dan niet aanwezig zijn van een seniorenadviesraad samenhangt met de grootte van de gemeente ($\text{Chi}^2=40.55$; $\text{df}=6$; $p<.001$). Hoe groter de gemeente, hoe groter de kans dat er een seniorenadviesraad werd opgericht.

Tabel 8: Is er een seniorenadviesraad in de gemeente?

	Minder dan 10.000 inwoners	Van 10.000 tot 20.000 inwoners	van 20.000 tot 30.000 inwoners	meer dan 30.000 inwoners	Totaal
Ja	59.1%	85.6%	97.4%	100.0%	82.3%
Neen	40.9%	13.5%	2.6%		17.3%
Missing		.9%			.4%
TOTAAL	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Heel wat gemeentebesturen zeggen hun seniorenadviesraad op verschillende vlakken te ondersteunen. Zo geeft 93.7% aan financiële steun te verlenen aan de raad. 89.3% zorgt voor administratieve hulp en 88.8% van de gemeenten stellen infrastructuur ter beschikking van de seniorenadviesraad. In 56.4% van de gemeenten waar een seniorenadviesraad bestaat, werd eveneens een afsprakennota tussen de seniorenadviesraad en het gemeentebestuur opgesteld ter bepaling van de wederzijdse rechten en plichten. Het betreft een geschreven akkoord tussen gemeentebesturen en adviesraden waarin de inspraak- en participatieprocedures tussen het lokaal bestuur en de betrokken ouderen, instellingen en adviesraden worden vastgelegd. Een afsprakennota is niet verplicht, maar is wel een van de vooropgestelde voorwaarden om subsidies te ontvangen via het decreet houdende 'de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie'.

Bij de vraag naar de samenstelling van de raden geeft 97.1% van de besturen aan dat leden van seniorenorganisaties deel uitmaken van de seniorenraad. Bij 87.7% zitten vertegenwoordigers van het lokaal bestuur de vergaderingen bij als lid. In iets minder dan de helft van de seniorenadviesraden (46.1%) zetelen vertegenwoordigers van rusthuizen. Bijna een kwart (24.0%) van de gemeentebesturen geeft aan dat ook leden van sociaal-culturele verenigingen deel uitmaken van de seniorenadviesraad in de gemeente. 45.0% van de lokale besturen die niet beschikken over een seniorenadviesraad, zeggen plannen te hebben om een adviesraad voor senioren in de gemeente op te richten.

Meer dan een kwart van de seniorenadviesraden (28.0%) bracht in 2006 geen enkel advies uit aan de gemeenteraad of het OCMW. 43.3% van de adviesraden gaf maximaal 3 adviezen. Meer dan een kwart (28.6%) van de seniorenadviesraden in Vlaanderen gaf in 2006 meer dan 3 adviezen aan de gemeenteraad of het OCMW.

Ongeveer de helft (53.5%) van de schepencolleges in Vlaanderen vroeg in 2006 geen enkel advies aan de seniorenadviesraad bestaande in de gemeente. Eén op vijf (19.5%) vroeg één maal om advies. Een kwart van de schepencolleges (23.2%) ging maximaal vijf keer ten rade bij de adviesraad. Slechts 3.8% van de schepencolleges vroeg meer dan vijf maal om advies uit te brengen over een onderwerp.

In 12.6% van de gemeenten werd geen enkel advies opgevolgd. In ruim de helft van de gemeenten (60.5%) werden maximaal 3 adviezen opgevolgd. In meer dan een kwart van de gemeenten (26.8%) werden meer vier of meer adviezen opgevolgd. Maar liefst drie vierde (77.8%) van de afwijzingen werden niet gemotiveerd.

Niet minder dan 92.6% van de seniorenadviesraden geeft aan dat ze in 2006 thema's rond verkeer en mobiliteit op de agenda had staan. In 34.9% van de seniorenadviesraden leidde dit ook tot de formulering van een advies, al dan niet op vraag van gemeente of OCMW. Ook feesten ter ere van senioren blijken een hot item te zijn in de Vlaamse seniorenadviesraden. Maar liefst 88.3% van de raden zegt dat dit thema ter sprake is gekomen in het afgelopen jaar. In iets meer dan een kwart van de raden (27.2%) leidden deze besprekingen tot adviezen. Naast seniorenfeesten zijn ook andere vrijetijdsactiviteiten een populair onderwerp op de seniorenadviesraden (79.3%).

De top drie van meest behandelde thema's in de Vlaamse seniorenadviesraden wordt afgesloten met thema's rond gezondheidspreventie. Niet minder dan 82.4% van de seniorenadviesraden gaf aan dat dit topic besproken werd tijdens de vergaderingen. In bijna één of vijf seniorenadviesraden (18.4%) werden ook de ideeën rond dit thema gegoten in een advies aan het lokale bestuur.

De dienstverlening georganiseerd door gemeente en OCMW werd in respectievelijk 79.6% en 77.3% van de seniorenadviesraden besproken. In bijna een kwart van de seniorenadviesraden was dit de aanleiding tot het formuleren van een advies aan de bevoegde instantie (respectievelijk 24.0% en 21.8%). Ook informatieverspreiding door gemeente (76.0%) en OCMW (71.4%) zijn veelbesproken thema's op de vergaderingen van de seniorenadviesraden. Informatie verspreid door de Politie zorgde in 58.2% van de seniorenadviesraden voor een punt op de agenda. Daarnaast worden ook in een groot deel van de seniorenadviesraden de tegemoetkomingen en premies besproken die verleend worden door gemeente (69.3%) en OCMW (53.6%). Ook subsidies verleend aan verenigingen worden door de seniorenadviesraden onder de loep genomen (73.3%).

Woonvoorzieningen voor senioren werden in meer dan drie kwart (76.4%) van de seniorenadviesraden besproken in het afgelopen jaar. In maar liefst 31.5% van de raden volgde hieruit een advies naar het lokaal bestuur. Eveneens vormde in 70.8% van de seniorenadviesraden de toegankelijkheid van gebouwen een punt op de agenda.

In tabel 9 wordt een overzicht gegeven van de behandelde thema's in seniorenadviesraden. Er wordt eveneens weergegeven hoeveel gemeenten en OCMW's om advies vroegen bij de seniorenadviesraad en hoeveel seniorenadviesraden één of meerdere adviezen geformuleerd hebben op eigen initiatief.

Tabel 9: thema's en adviezen door behandeld door seniorenadviesraad

	Thema's behandeld door seniorenadviesraad	Advies gevraagd door gemeente	Advies gevraagd door OCMW	Advies geformuleerd op eigen initiatief	Totaal
Verkeer en mobiliteit	57.7%	9.4%	.7%	24.8%	92.6%
Feest senioren	61.1%	13.6%	1.9%	11.7%	88.3%
Gezondheidspreventie	64.0%	8.8%	4.8%	4.8%	82.4%
Dienstverlening door gemeente	55.6%	13.7%	0.0%	10.3%	79.6%
Vrijtijdsactiviteiten voor senioren	63.1%	10.1%	.7%	15.4%	79.3%
Woonvoorzieningen voor senioren	44.9%	7.1%	11.0%	13.4%	76.4%
Informatie door de gemeente	50.9%	14.7%	.9%	9.5%	76.0%
Dienstverlening door OCMW	55.5%	.9%	10.9%	10.0%	77.3%
Subsidies aan verenigingen	42.3%	16.2%	0.0%	14.8%	73.3%
Huisvesting	49.5%	6.3%	3.6%	12.6%	72.0%
Informatie door OCMW	51.9%	2.8%%	9.3%	7.4%	71.4%
Toegankelijkheid van gebouwen	40.6%	11.3%	1.9%	17.0%	70.8%
Informatie door Politie	40.8%	8.7%	0.0%	8.7%	58.2%
Tegemoetkomingen door gemeente	47.4%	14.0%	0.0%	7.9%	69.3%
Tegemoetkomingen door OCMW	36.1%	3.1%	8.2%	6.2%	53.6%

69.7% van de seniorenadviesraden heeft tussen 11 en 30 leden. 22.6% van de gemeenten telt meer dan 30 leden in de seniorenadviesraad. In 7.7% van de gemeenten telt de seniorenadviesraad tot 10 leden.

Slechts 1.1% van de respondenten geeft aan dat geen enkele vrouw deel uitmaakt van de seniorenadviesraad in de gemeente. Het gaat hier om seniorenadviesraden met een maximum van tien leden. 83.3% van de seniorenadviesraden met een ledenaantal kleiner dan of gelijk aan tien zegt dat er tussen één en vijf vrouwen deel uitmaken van de raad. In seniorenadviesraden met een ledenaantal tussen 11 en 20 leden zegt 38.8% dat er tussen één en vijf vrouwen vertegenwoordigd zijn in de raad. Bij dezelfde groep (tussen 11 en 20 leden) zegt meer dan de helft (56.3%) dat er tussen de zes en de tien vrouwen deel uitmaken van de seniorenadviesraad. Bij seniorenadviesraden met een ledenaantal tussen 21 en 30 zegt 53.7% dat er tussen de zes en de tien vrouwen een plaatsje verworven hebben in de raad. 37.0% van deze seniorenadviesraden (ledenaantal tussen 21 en 30) zegt dat er in hun raad tussen 11 en 15 vrouwen zetelen. Van de seniorenadviesraden met ledenaantallen tussen 31 en 40 stelt 54.2% dat er tussen 11 en 15 vrouwen over een plaatsje beschikken in de seniorenadviesraad. In ongeveer één derde van deze raden (ledenaantal tussen 31 en 40) zegt 29.2% dat er tussen 16 en 20 vrouwen zetelen in de seniorenadviesraad. Van de adviesraden met een ledenaantal tussen 41 en 50 zegt 37.5% tussen de 16 en 20 vrouwen in hun midden te sluiten. Van de seniorenadviesraden met meer dan 50 leden

zegt maar liefst 81.8% dat meer dan 20 vrouwen zetelen in hun raad. Ook hier stelden we vast dat het al dan niet aanwezig zijn van vrouwen in de seniorenadviesraad, afhangt van de grootte van de gemeente ($\text{Chi}^2=20.39$; $\text{df}=15$; $p<.001$).

27.4% van de respondenten geeft aan dat er geen enkele persoon ouder dan 80 jaar deel uitmaakt van de seniorenadviesraad. 69.6% zegt dat er tussen de één en de vijf personen ouder dan 80 zetelen in de raad. In 3.4% van de gemeenten zetelen meer dan vijf personen ouder dan 80 jaar. In 90.4% van de gemeenten zetelen er geen personen die niet de identiteit van Belg hebben.

In de vragenlijst werd in het kader van beleidsparticipatie van senioren eveneens gepeild naar de integraliteit van het Vlaamse ouderenbeleid. Er werd gevraagd welke adviesraden in de gemeente aanwezig zijn en of in deze raden senioren al dan niet vertegenwoordigd zijn.

In elke Vlaamse gemeente (100.0%) is er een cultuurraad aanwezig. 78.4% van de respondenten antwoordde dat er in deze cultuurraad senioren vertegenwoordigd zijn. 81.6% van de gemeenten beschikken over een bibliotheekcommissie. In 30.7% van deze commissies zetelen senioren. Bijna alle gemeenten (99.6%) zeggen te beschikken over een jeugdraad. In 7.1% van de gemeenten zijn ook senioren vertegenwoordigd in deze raad. Ook werd er in zogoed als elke gemeente (97.5%) een sportraad opgericht. In bijna de helft van de gemeenten (47.8%) maken ook senioren deel uit van de sportraad. In 28.3% van de gemeenten bestaat er een raad die de belangen vertegenwoordigd van personen met een handicap. In meer dan de helft van deze raden (57.7%) zetelen er ook senioren in deze raad. In bijna alle gemeenten (95.1%) is er een milieuraad aanwezig. In 41.5% van deze raden zijn senioren vertegenwoordigd. Drie kwart van de gemeenten (75.4%) beschikt over een commissie ruimtelijke ordening. In 23.6% van deze commissies zetelen ook senioren. In iets minder dan een derde van de gemeenten (29.5%) werd er reeds een welzijnsraad opgericht. In 85.0% van deze raden zijn ook senioren vertegenwoordigd. Twee op de drie respondenten (66.0%) geeft aan dat er een verkeerscommissie bestaat in de gemeente. In 40.3% van deze raden zetelen senioren. In 17.7% van de gemeenten bestaat er een gemeentefonds. In ongeveer een kwart van die gemeentefonds (26.7%) zijn senioren aanwezig. In 20.5% van de gemeenten is er een preventiecommissie aanwezig. In een kwart van deze commissies (25.0%) zijn senioren vertegenwoordigd. In bijna één vijfde van de gemeenten (19.3%) bestaat er een wijk- of dorpsraad. In ongeveer de helft van deze raden (46.2%) zetelen senioren. In een klein aantal gemeenten (12.3%) bestaat er een huisvestingscommissie. In bijna een kwart van deze commissies (24.0%) zetelen senioren.

Opmerkelijk is dat de grootte van de gemeente enkel invloed heeft op het bestaan van een verkeerscommissie ($\text{Chi}^2=23.43$; $\text{df}=3$; $p<.001$), een wijk- of dorpsraad ($\text{Chi}^2=31.22$, $\text{df}=3$; $p<.001$), een preventiecommissie ($\text{Chi}^2=17.39$; $\text{df}=3$; $p=.001$) en een raad die de belangen vertegenwoordigd voor personen met een handicap ($\text{Chi}^2=50.30$; $\text{df}=3$; $p<.001$).

De lijst van de genoemde raden en commissies is uiteraard niet exhaustief. Maar liefst 95.7% van de respondenten geeft aan nog over andere dan de bevraagde raden te beschikken in de gemeente. In bijna één derde van deze raden (29.6%) zijn eveneens senioren vertegenwoordigd.

Deel 4: Discussie

Kwantitatief onderzoek uitvoeren en meer in het bijzonder een goede vragenlijst opstellen, nam heel wat tijd in beslag. Toch moest ik tijdens de analyse van de gegevens vaststellen dat in de verstuurde vragenlijsten enkele vragen nog niet voldoende duidelijk waren geformuleerd. Hierdoor leverden niet alle vragen de verwachte resultaten op.

Daarnaast bleek het ook voor vele gemeenten een hele opgave om alle gegevens verzameld te krijgen. Dit had als gevolg dat niet alle vragenlijsten volledig ingevuld werden. Bij een aantal gemeentes waren een deel van de gegevens gewoon niet bekend, bij andere konden de vragen die betrekking hadden op het OCMW niet ingevuld worden wegens een gebrek aan communicatie. In verder onderzoek dient hier zeker rekening mee gehouden te worden.

Ondanks deze beperkingen leverde de enquête heel wat interessante informatie op, die we in deze studie konden verwerken. Dit leidde niet alleen tot het inventariseren van een beleidsmaterie, maar gaf ook de gelegenheid om vanuit een agogische invalshoek te kijken naar wat er veranderd kan worden.

Op beleidsmatig vlak toont het onderzoek het belang aan van ouderenbeleid. Ouderen zijn alom aanwezig in onze samenleving. Ze hebben binnen de verschillende beleidsdomeinen vaak specifieke noden en behoeften waarmee rekening dient gehouden te worden. Omdat lokaal beleid het beleid is dat het dichtste bij de mensen staat, zou het in staat moeten zijn om deze noden en behoeften te bevragen en in rekening te brengen in het beleid.

Op begeleidingsniveau kan men verder bouwen op de participatiecultuur van senioren - die haar basis vindt in de werking van de seniorenadviesraden - door zowel het lokale beleid als de participerende senioren te begeleiden en ondersteunen.

Deel 5: Conclusie

Ondanks vele onderzoeken naar verschillende aspecten van het lokaal seniorenbeleid in Vlaanderen weten we nog niet exact wat een ouderenbeleid juist inhoudt of wat er allemaal omhanden is. Tijdens het onderzoek gingen we na in welke mate er een planmatig beleid gevoerd wordt in de Vlaamse steden en gemeenten op vlak van ouderenbeleid, welke beleidsinitiatieven er genomen worden en of er aandacht is voor het beleid in samenspraak met de doelgroep.

Met dit onderzoek hopen we een bescheiden bijdrage te kunnen leveren aan het onderzoeksveld. In dit deel zetten we onze belangrijkste bevindingen op een rij.

Via het decreet van 30 april 2004 houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen zouden gemeenten een subsidie kunnen ontvangen indien ze voldoen aan enkele voorwaarden. Uit onze resultaten blijkt dat de meeste gemeenten reeds voldoen aan een deel van de gestelde voorwaarden. Op deze manier stellen we een positieve evolutie vast in het Vlaamse ouderenbeleid. Zo is er een duidelijke stijging van het aantal gemeenten dat een schepen aanstelt specifiek voor ouderenbeleid en de voorbije 10 jaar verdubbelde het aantal gemeenten dat een seniorenambtenaar in dienst heeft. We stelden vast dat, in tegenstelling tot het al dan niet aanwezig zijn van een schepen specifiek voor ouderenbeleid, de aanwezigheid van een seniorenambtenaar afhangt van de grootte van de gemeente.

Het gevraagde lokaal seniorenbeleidsplan blijkt, zoals reeds bleek uit de literatuur, nog steeds een pijnpunt te vormen. Voornamelijk gemeenten met minder dan 10.000 inwoners hebben minder vaak dan verwacht een seniorenbeleidsplan opgesteld.

De vraag is hoeveel gemeenten naar aanleiding van het decreet van 30 april 2004 initiatieven zullen nemen om aan alle voorwaarden te voldoen. Uit de literatuur blijkt dat er vooralsnog geen overeenstemming is met het decreet lokaal sociaal beleid. We beschouwen het dan ook als een belangrijke eerste taak voor de overheid om hiervoor te zorgen. Dit is immers nodig voor het toekennen van de subsidies. Eens de gemeenten meer duidelijkheid krijgen omtrent de voorwaarden van het decreet, kan er via verder onderzoek nagegaan worden welke invloed het nieuwe decreet uitoefent op het huidige en vooral het toekomstige seniorenbeleid.

In de literatuur werd reeds vermeld dat het voor beleidsvoerders duidelijk is dat er in de toekomst meer aandacht moet besteed worden aan de specifieke wensen en noden van ouderen. Onze onderzoeksresultaten sluiten hierbij aan. We stellen vast dat gemeentebesturen steeds meer belang hechten aan de mening en de noden van de burger en meer specifiek de oudere burger. Maar liefst de helft van de gemeenten voerde reeds een (senioren)behoefteonderzoek uit. Uit ons onderzoek blijkt eveneens dat de meeste gemeenten ook rekening hielden met de resultaten van hun onderzoek in het huidige beleid.

In het onderzoek peilen we ook naar de mate van bereikbaarheid en toegankelijkheid van openbare gebouwen en faciliteiten. De toegankelijkheid van openbare gebouwen is in vergelijking met 10

jaar geleden opmerkelijk vooruitgegaan. De bereikbaarheid van de belangrijkste openbare gebouwen met het openbaar vervoer is eveneens groot. Initiatieven zoals de Belbus, die in vele gemeenten aanwezig is, zorgen mee voor dit resultaat. Uit de analyses blijkt evenwel dat de grootte van de gemeente geen significante invloed heeft op de mate van bereikbaarheid en toegankelijkheid van deze gebouwen en faciliteiten.

In ons onderzoek peilden we eveneens naar de politieke participatie van senioren in de gemeenten. De aanwezigheid van de seniorenraad toont aan dat de meeste lokale besturen aandacht hebben voor hun senioren. Deze aandacht is de laatste jaren sterk verruimd. Ten opzichte van 15 jaar geleden hebben maar liefst dubbel zoveel gemeenten een seniorenadviesraad. Hierbij stelden we vast dat de grootte van de gemeente een significante invloed heeft op het al dan niet aanwezig zijn van een seniorenadviesraad in de gemeente. We kunnen ons dus aansluiten bij datgene wat reeds in de literatuur vermeld stond, namelijk dat er in de meeste Vlaamse gemeenten reeds enige vorm van participatie van ouderen aan het lokaal beleid aanwezig is.

Hoewel veel lokale beleidsvoerders de seniorenadviesraden sterk financieel ondersteunen, blijkt in maar liefst de helft van de gemeenten de lokale overheid geen enkele maal om advies van deze raad te vragen. Bijna één derde van de raden bracht geen enkel advies uit in het afgelopen jaar. Vijftien jaar na het onderzoek van Verté blijkt nog steeds dat het bestaan van een seniorenadviesraad nog geen garantie vormt voor een effectieve belangenverdediging van ouderen in het gemeentelijk beleid.

De geringe betrokkenheid van vele lokale beleidsvoerders bij dergelijke inspraakprojecten wordt mogelijk mee verklaard door de eerder vermelde hiaten in het beleid van de Vlaamse en de federale overheid. Deze hiaten leiden er toe aanbevelingen te doen aan het adres van de overheid. De basis van een participatiecultuur is reeds aanwezig, maar moet zeker verder uitgebouwd worden. Dit is onder andere mogelijk door begeleiding en ondersteuning te voorzien door mensen die in deze materie opgeleid zijn.

In tegenstelling tot 15 jaar geleden blijkt niet langer het seniorenfeest het meest besproken gespreksonderwerp in de seniorenadviesraden. De meest vooraanstaande thema's en geformuleerde adviezen betreffen momenteel verkeer, mobiliteit en gezondheidspreventie. Het belang van het laatste thema wordt bevestigd in het beleid zelf, als we kijken naar de huidige aandacht voor de gemeentelijke preventieve gezondheidszorg.

Verder blijken senioren niet alleen meer en meer verenigd te zijn in seniorenadviesraden, ze vertegenwoordigen ook hun doelgroep in de meeste andere gemeentelijke raden.

Uit de literatuur bleek reeds dat, hoewel ze een meerderheid vormen in de seniorenpopulatie, vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn in de seniorenadviesraden. Uit onze onderzoeksresultaten kunnen we concluderen dat politieke participatie van senioren steeds minder enkel het voorrecht van mannen lijkt te zijn. Maar hoewel ze een opmars kennen, neemt het niet weg dat vrouwen nog steeds een minderheid vormen in de raden. Ook 80-plussers zijn nog steeds een zeldzaamheid in de samenstelling van de raad. Als algemeen besluit kunnen we stellen dat

seniorenadviesraden er tot op heden nog steeds niet in slagen om belangrijke groepen in de lokale belangenverdediging te betrekken.

In vergelijking met onderzoeken in 1992 en 1996 blijkt er steeds meer sprake te zijn van een planmatig seniorenbeleid. Toch is nuancering hier op zijn plaats: wat verstaan we onder een planmatig seniorenbeleid en kunnen we reeds spreken van een structureel seniorenbeleid? Verder onderzoek zou deze interessante piste kunnen bewandelen.

Maar ook het onderzoek naar de rol van de lokale overheid binnen de toenemende vergrijzing is niet ten einde. Integendeel, door de steeds veranderende demografische ontwikkelingen is het een never ending story, die vanuit het beleid blijvende aandacht vraagt.

Wij hopen met deze inventarisatie een eerste overzicht gegeven te hebben van wat het Vlaamse ouderenbeleid te bieden heeft. Toch pretenderen wij zeker niet volledig te zijn in deze weergave. Verder onderzoek naar de verschillende domeinen binnen het ouderenbeleid zijn dan ook warm aanbevolen, niet in het minst vanuit het beleid zelf.

Literatuurlijst

Afdeling Statistiek van de FOD Economie, geraadpleegd op 04 Mei, 2006, op <http://www.statbel.fgov.be>

Baarda, De Goede. (2001). *Basisboek methoden en technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Groningen/ Houten: Stenfert Kroese, Wolters-Noordhoff.

Baert, H. (1997). Lokaal sociaal beleid in Vlaanderen: pragmatisch aanzetten. *Sociale Interventie*, 6 (2), 52-65.

Billiet, J., Waeye, H. (2003). *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Antwerpen: De Boeck nv.

De Bruyn, E. (Ed.) (2004). Ouderen & Politiek, een reader over ouderen en hun politieke participatie op diverse niveau's, over representatie en organisatie, en over hun waardepatronen. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

De Bruyn, E. (2004). Ouderen en politiek: potentieel en participatie. In De Bruyn, E. (Ed.). *Ouderen & Politiek, een reader over ouderen en hun politieke participatie op diverse niveau's, over representatie en organisatie, en over hun waardepatronen*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

De Rynck, F., & Bouckaert, G. (Eds.) (2000). *Praktisch handboek voor gemeentebeleid*. Brugge: die Keure.

Decreet van 30 april 2004 houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen. (B.S.16.VII.2004).

Delanghe, L. (1994). Synthesetekst Maatschappelijke Participatie. In Cantillon, B., Vuylsteek, K., & Verboven, L. (Eds.). *Ouderen in solidariteit. Vlaams Welzijnscongres 1993*. Zaventem: Kluwer Editorial, 481-487.

Delmartino, F., & Wuyts, H. (1977). *Inspraak in opspraak, over zin en onzin van gemeentelijke adviesraden*. Antwerpen: De Nederlandsche Boekhandel.

Demeester, W. (1994). Ouderen in solidariteit: Beleidsconclusies. In Cantillon, B., Vuylsteek, K., & Verboven, L. (Eds.). *Ouderen in solidariteit. Vlaams welzijnscongres: visies en beleid*. Zaventem: Kluwer Editorial, 161-170.

Demeester-De Meyer, W. (1994). *Beleidsbrief ouderenbeleid*. Brussel: Buyck.

Dooghe, G., Vanderleyden, L., & Van Mechelen, H. (1985). *Krachtlijnen voor een vernieuwd bejaardenbeleid in Vlaanderen*. Brussel: CBGS.

Engelen, E.R., & Sie Dhian Ho M. (2004). Democratische vernieuwing, luxe of noodzaak? In Engelen, E.R., & Sie Dhian Ho M. (Eds.), *De staat van de democratie. Democratie voorbij de staat?* Amsterdam: University Press.

Geerts, C., & Messelis, E. (2000). De maatschappelijke participatie van ouderen: you ain't see nothin' yet. In Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (ed.). *Referatenboek van de slotconferentie Internationaal jaar van de ouderen. Een samenleving voor alle leef-tijden: 21 aandachtspunten voor de 21ste eeuw*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 91-108.

Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur (2002). *Naar een optimale verhouding tussen gemeente en OCMW*. Brussel: Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur.

Iecovich, E. (2001). Pensioners Political Parties in Israel, *Journal of Aging & Social Policy*, 13 (3), 87-107.

Lammertyn, F. (1990). *De welzijnszorg in de Vlaamse Gemeenschap. Voorzieningen en overheidsbeleid*. Brussel: Kluwer Editorial.

Messelis, E. (2004, 2 Juni). *Studiedag: Senioreninspraak en seniorenbeleidsplan: een tweespan*. Brussel: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.

Schoenmaekers, D., & Breda, J. (2004). *Senioren onder de loep: in hun hemd gezet of naar waarde geschat? Het sociaal-wetenschappelijk onderzoek over ouderen in Vlaanderen tussen 1990 en 2003*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

Schuyt, T. (1990). *Sociale participatie van ouderen*. Rijswijk: Vrije Universiteit van Amsterdam.

Sprinkhuizen, A., Vlaar, P., Engbersen, R., & de Wild, J. (Eds.). (1998). *In de ban van de buurt: over lokaal sociaal beleid in de buurt*. Utrecht: NIZW.

Toelen, D., & Decoster, F. (1988). *Informatie en inspraak*. Brussel.

Van Braeckel, L. (2004). Vorm geven aan wat er leeft. Lokaal Sociaal Beleid: meer overleg voor meer welzijn. *Weliswaar*, 58, 4-6.

Verlinden, E. (2004, Juli). Decreet ouderenparticipatie een (nodige) stimulans voor lokaal ouderenbeleid? *OCMW-visies*, (3), 13.

Verté, D. (1991). *Bejaardenraden in Vlaanderen*. Brussel: Vrije Universiteit.

Verté, D. (2002). Maatschappelijke participatie van ouderen: een agogische uitdaging? In Elias, W., & Vanwing, T. (Eds.), *Vizier op agogiek* (pp.126-143). Leuven-Apeldoorn: Garant.

Verté, D., & Ponjaert-Kristoffersen, I. (1992). *Bejaardenadviesraden: een middel tot inspraak voor bejaarden in het gemeentelijk beleid? Exploratief onderzoek in het Vlaams Gewest*. Brussel: Vrije Universiteit.

Verté, D., Ponjaert-Kristoffersen, I., & Geerts, C. (1996). *Political participation of Elderly in local policy*. Brussel: Vrije Universiteit.

Vervotte, I. (2006). *Gemeentebesturen ontvangen participatiekoffer*. Geraadpleegd op 5 April, 2007, op <http://www.ingevervotte.be/pers/persberichten/>

Vlaamse Federatie voor Socialistische Gepensioneerden (1996). *Resultaten enquête in verband met het gemeentelijk seniorenbeleid*. Brussel: V.F.S.G.

Vlaamse regering. (2006). *Ouderenzorg. Ouderenbeleid*. Geraadpleegd op 22 Februari, 2006, op www.wvc.vlaanderen.be/ouderenzorg/beleidsinfo/ouderenbeleid/

Vlaamse Regering. (2004). *Lokaal Sociaal Beleid*. Geraadpleegd op 19 April, 2007, op <http://www.wvc.vlaanderen.be/lokaalsociaalbeleid/>

Vlaamse Regering. (2004). *Decreet Lokaal Sociaal Beleid*. Geraadpleegd op 19 April, 2007, op http://www.vvsg.be/nl/welzijn/welzijn/lokaal_sociaal_beleid/decreet/shtml

Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (2004). *Valpreventie bij senioren*. Geraadpleegd op 10 Mei, 2007, op http://www.vig.be/content/pdf/OP_val55_pers.pdf

Vogels, M. (2004). *Het welzijnsbeleid in Vlaanderen*. Tielt: Lannoo.

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (2006). *Vitaal ouderenbeleid – Bouwstenen voor een nieuwe legislatuur*. Geraadpleegd op 12 April, 2006, op <http://www.vvsg.be/>

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (2006). *De eerste Lokaal Sociaal Beleidsplannen in Vlaanderen – een beknopte analyse*. Geraadpleegd op 29 Juni, 2007, op <http://www.vvsg.be/nl/welzijn/welzijn/>

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (2004, December). Werkgroep seniorenconsulenten levert goed werk. *SENIOR-focus*, (18), geraadpleegd op 25 April, 2007, op <http://www.vvsg.be/>

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (n.d.). *Lokaal Sociaal Beleid - algemene toelichting*. Geraadpleegd op 5 April, 2007, op http://www.vvsg.be/nl/welzijn/welzijn/lokaal_sociaal_beleid/shtml

WET van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (B.S. 5.VIII.1976 - err. B.S. 26.XI.1976).

Wetgeving in kortbestek: Vlaams ouderenbeleid. (2005). *Rechtskundig weekblad*, 68 (23), 915-916.

Westvlaams Overleg Adviesraden van Senioren (1995). *Handleiding Seniorenadviesraden*. Brugge: Provincie West-Vlaanderen.

Woerdman, E. (1999). *Politiek en politicologie*. Groningen: Wolters Noordhoff.

Bijlagen

Bijlage 1

Lijst van gemeenten die deelgenomen hebben aan het onderzoek

AALTER	DIEPENBEEK
AARSCHOT	DIEST
AARTSELAAR	DIKSMUIDE
AFFLIGEM	DILBEEK
ALKEN	DILSEN-STOKKEM
ALVERINGEM	DUFFEL
ANTWERPEN	EDEGEM
ANZEGEM	EEKLO
ARDOOIE	ERPE-MERE
ARENDONK	ESSEN
AS	EVERGEM
ASSE	GALMAARDEN
AVELGEM	GAVERE
BALEN	GEEL
BEERNEM	GEETBETS
BEERSEL	GENK
BERLAAR	GINGELOM
BEVER	GISTEL
BEVEREN	GLABBEEK
BIERBEEK	GRIMBERGEN
BLANKENBERGE	GROBBENDONK
BOCHOLT	HAACHT
BONHEIDEN	HAALERT
BOOM	HALEN
BOORTMEERBEEK	HAM
BORGLOON	HAMME
BORNEM	HAMONT-ACHEL
BORSBEEK	HARELBEKE
BOUTERSEM	HASSELT
BRASSCHAAT	HECHTEL-EKSEL
BRECHT	HEERS
BREDENE	HEIST-OP-DEN-BERG
BREE	HEMIKSEM
BRUGGE	HERENTALS
BUGGENHOUT	HERNE
DAMME	HERSELT
DE HAAN	HERSTAPPE
DE PANNE	HERZELE
DE PINTE	HEUSDEN-ZOLDER
DEERLIJK	HEUVELLAND
DEINZE	HOEGAARDEN
DENDERLEEJW	HOLSBEEK
DENDERMONDE	HOOGLEDE
DENTERGEM	HOOGSTRATEN
DESSEL	HOUTHALEN-HELCHTEREN
DESTELBERGEN	HOUTHULST

HOVE
HULSHOUT
ICHTEGEM
IEPER
INGELMUNSTER
IZEGEM
JABBEKE
KALMTHOUT
KAMPENHOUT
KAPELLEN
KAPELLE-OP-DEN-BOS
KAPRIJKE
KASTERLEE
KEERBERGEN
KINROOI
KLUISBERGEN
KNESSELARE
KOEKELARE
KOKSIJDE
KONTICH
KORTENAKEN
KORTENBERG
KORTRIJK
KRUIBEKE
KRUISHOUTEM
KUURNE
LAAKDAL
LAARNE
LANAKEN
LANDEN
LANGEMARK-POELKAPELLE
LEBBEKE
LEDE
LEDEGEM
LENDELEDE
LENNIK
LEOPOLDSBURG
LEUVEN
LICHTERVELDE
LIER
LIERDE
LILLE
LINTER
LOCHRISTI
LOKEREN
LOMMEL
LONDERZEEL
LO-RENINGE
LOVENDEGEM
LUMMEN
MAARKEDAL
MAASEIK
MAASMECHELEN
MACHELEN

MALDEGEM
MECHELEN
MEERHOUT
MEEUWEN-GRUITRODE
MEISE
MENEN
MERELBEKE
MERKSPLAS
MESEN
MEULEBEKE
MIDDELKERKE
MOERBEKE
MOL
MORTSEL
NEERPELT
NEVELE
NIEL
NIEUWERKERKEN
NIJLEN
NINOVE
OOSTENDE
OOSTERZELE
OOSTKAMP
OOSTROZEBEKE
OPGLABBEEK
OPWIJK
OUDENAARDE
OUDENBURG
OUD-HEVERLEE
OUD-TURNHOUT
OVERPELT
PEER
PEPINGEN
POPERINGE
PUTTE
PUURS
RANST
RAVELS
RETIE
RIEMST
RIJKEVORSEL
ROESELARE
RONSE
ROOSDAAL
ROTSELAAR
RUISELEDE
SCHELLE
SCHERPENHEUVEL-ZICHEM
SCHILDE
SCHOTEN
SINT-AMANDS
SINT-GENESIUS-RODE
SINT-KATELIJNE-WAVER
SINT-LAUREINS

SINT-LIEVENS-HOUTEM
SINT-MARTENS-LATEM
SINT-NIKLAAS
SINT-TRUIDEN
STABROEK
STADEN
STEENOKKERZEEL
STEKENE
TEMSE
TERNAT
TESSENDERLO
TIELT
TIENEN
TONGEREN
TORHOUT
TREMEL
TURNHOUT
VEURNE
VILVOORDE
VLETEREN
VOEREN
VORSELAAR
WAARSCHOOT
WAASMUNSTER

WAREGEM
WELLEN
WEMMEL
WERVIK
WESTERLO
WETTEREN
WEVELGEM
WICHELEN
WIELSBEKE
WOMMELGEM
WUUSTWEZEL
ZANDHOVEN
ZAVENTEM
ZEDELGEM
ZELE
ZEMST
ZOERSEL
ZONHOVEN
ZONNEBEKE
ZOTTEGEM
ZUIENKERKE
ZULTE
ZUTENDAAL
ZWIJNDRECHT

Vragenlijst

In het kader van onderzoek naar ouderenbeleid in Vlaamse gemeenten.

*Belangrijk: Elke vraag handelt enkel over aangelegenheden **binnen de lokale overheid** (gemeente en OCMW)! Met particuliere initiatieven binnen de gemeente mag dus geenszins rekening gehouden worden, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld!*

1. Naam van de gemeente (*vul in*)
2. Is er een schepen specifiek bevoegd voor senioren (legislatuur 2000-2006)? (*kruis aan*)
 Ja
 Neen
3. Indien niet, wie is dan bevoegd voor het seniorenbeleid? (*kruis aan*) (meerdere antwoorden mogelijk)
 Burgemeester
 Eerste schepen
 Schepen van Welzijn/ Sociale Zaken
 Schepen van Cultuur
 Schepen van Sport
 Schepen van Volksgezondheid
 Andere (*vul in*).....
4. Is er een ambtenaar specifiek belast met seniorentaken? (*kruis aan*)
 Ja Zo ja: titel van deze functie (*vul in*).....
 Neen (ga verder naar vraag 6)
5. Zijn seniorenzaken de enige opdracht van de ambtenaar? (*kruis aan*)
 Ja
 Neen
6. Zijn er plannen voor het creëren van zo'n functie in 2007? (*kruis aan*)
 Ja
 Neen
7. Bestaat er in de gemeente een seniorenbeleidsplan? (*kruis aan*)
 Ja
 Neen (ga verder naar vraag 9)
8. Werd er bij de opstelling van het seniorenbeleidsplan rekening gehouden met het decreet houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen (goedgekeurd door het Vlaams Parlement op 21 april 2004)? (*kruis aan*)
 Ja
 Neen

9. Indien er in de gemeente geen seniorenbeleidsplan bestaat, zijn er concrete plannen om er een op te stellen? (*kruis aan*)
- Ja
 - Neen
10. Beschikt de gemeente over een sociaal huis waar de bevolking duidelijk geïnformeerd wordt over sociale dienstverlening? (*kruis aan*)
- Ja
 - Neen
 - Gepland voor(jaartal)
11. Indien er in de gemeente geen sociaal huis aanwezig is, beschikt de gemeente over een dienst/ aanspreekpunt/ buurtloket specifiek voor senioren? (*kruis aan*)
- Ja
 - Neen
12. Geeft de gemeente een seniorengids uit? (*kruis aan*)
- Ja
 - Neen
13. Voerde de gemeente reeds een seniorenbehoefteonderzoek om te weten te komen wat er leeft bij de ouderen in de gemeente?
- Ja
 - Neen (ga verder naar vraag 15)
14. Heeft het behoeftenonderzoek de lokale overheid naar andere inzichten gebracht inzake de behoeften van senioren?
- Ja
 - Neen

De volgende vragen gaan over beleidsparticipatie voor ouderen

15. Is de burgemeester 60 jaar of ouder (legislatuur 2000-2006)?
- Ja
 - Neen
16. Is de voorzitter van de OCMW-raad 60 jaar of ouder (legislatuur 2000-2006)?
- Ja
 - Neen

17. Hoeveel mandaten van volgende organen worden ingevuld door personen van 60 jaar of ouder (legislatuur 2000-2006)? *(vul in)*

Schepencollege:van de..... leden zijn 60 of ouder

Gemeenteraad:van de..... leden zijn 60 of ouder

OCMW-Raad:van de..... leden zijn 60 of ouder

De volgende vragen gaan over wonen en omgeving

18. Wordt er bij de toewijzing van sociale woningen voorrang verleend aan de senioren? *(kruis aan)*

Ja

Neen

19. Wordt bij de planning van bejaardenwoningen rekening gehouden met omgevingsfactoren? (nabijheid van centrum, levensmiddelen, openbaar vervoer, dienstencentra...)*(kruis aan)*

Ja

Neen

20. Beschikt de gemeente over een huisvestingsambtenaar/ huisvestingsconsulent die zich exclusief bezighoudt met informatieverlening over de reglementeringen, huurwetgeving, premies, aanpasbaar wonen, enzoverder? *(kruis aan)*

Ja

Neen

21. Biedt de lokale overheid senioren een aanpassingspremie aan bij verbouwingen? *(kruis aan)*

Ja

Neen

22. Worden de senioren geïnformeerd door de lokale overheid over de premie(s) waar ze beroep op kunnen doen? *(kruis aan)*

Ja

Ja, enkel wanneer ze zelf om deze informatie vragen

Neen (ga verder naar vraag 24)

23. Op welke manier gebeurt dit? *(kruis aan)*

Via internet

Via gemeentelijke blaadjes

Persoonlijke brief

Via het buurtloket

Andere *(vul in)*:.....

De volgende vragen gaan over zorg

24. Welke van onderstaande vormen van preventie aan senioren worden georganiseerd en/ of ondersteund (financieel/ materieel) door de lokale overheid? (*kruis aan*)

Kruis elk item aan, a.u.b.	Georganiseerd door de lokale overheid zelf	Niet georganiseerd, maar wel ondersteund door de lokale overheid	Niet van toepassing
Sensibiliseren over de gevolgen van ongezonde voedings- en leefgewoonten			
Aanzetten tot een gezonde en actieve leefstijl			
Gezondheidsacties voor het aanmoedigen van borstkankerscreening			
Gezondheidsacties voor het aanmoedigen van prostaatkankerscreening			
Opsporingscampagnes voor diabetes type II			
Gezondheidsacties voor het aanmoedigen van osteoporesecreening			
Informereren over geneesmiddelengebruik			
Informereren over valpreventie in huis			
Informereren over duurzaam (ver)bouwen			
Informereren over verhuizen			
Informereren over woonmobiliteit			
Bekendmaking aanbod gezondheidsvoorzieningen			
Andere (<i>vul in</i>):.....			

De volgende vragen gaan over dienstverlening

25. Bestaat in de gemeente de onderhoudsplicht? (*kruis aan*)

- Ja
- Neen (ga verder naar vraag 27)

26. Wordt de onderhoudsplicht in de gemeente nog toegepast? (*kruis aan*)

- Ja
- Neen

27. Op welke van de onderstaande vormen van dienstverlening kunnen de senioren een beroep doen binnen de gemeente? Welke van deze diensten wordt georganiseerd door de lokale overheid zelf? Aan welke van deze diensten biedt de lokale overheid subsidies?

Kruis elk item aan, a.u.b.	Georganiseerd door de lokale overheid zelf	Privé-organisatie, gesubsidieerd door de lokale overheid	Privé-organisatie, niet gesubsidieerd door de lokale overheid	Niet van toepassing
Rusthuis				
Rust- en Verzorgingstehuis (RVT)				
Serviceflats				
Kortverblijf				
Dagopvang				
Nachtopvang				
Palliatieve zorg				
Bejaardendienst				
Gezinszorg				
Thuishulp				
Personenalarmsysteem				
Klusjesdienst				
Schoonmaakdienst				
Warme maaltijden				
Gezelschapsdienst				
Initiatieven tegen vereenzaming bij senioren				
Persoonsverzorging				
Oppasdienst				
Uitleendienst (rolstoelen,...)				
Was- en strijkdiensten				
Schoonheidsspecialist				
Andere (vul in):.....				
Andere (vul in):.....				
Andere (vul in):.....				
Andere (vul in):.....				

De volgende vragen gaan over veiligheid

28. Voor welke van de volgende veiligheidssystemen voorziet de lokale overheid een premie?

(kruis aan)

- Noodoproepsysteem
- Deurbeveiliging
- Alarminstallatie

29. Kunnen de senioren in de gemeente rekenen op gericht politietoezicht indien zij dit wensen (bijvoorbeeld wanneer zij een tijdje van huis zijn)? (kruis aan)

- Ja
- Neen

30. Voor welk van onderstaande vormen organiseert de gemeente een informatie-/ preventiebeleid? (kruis aan)

	Georganiseerd door de lokale overheid	Niet georganiseerd, maar ondersteund door de lokale overheid
Ongevallen in huis		
Valpreventie		
Brandveiligheid		
Diefstal		
Inbraakpreventie		
Ander (vul in):		
.....		

31. Beschikt de gemeente over een preventieambtenaar (dit kan ook een preventieambtenaar van een andere gemeente zijn) ? (kruis aan)

- Ja
- Neen

De volgende vragen gaan over toegankelijkheid en mobiliteit

32. Welke van de onderstaande gemeentelijke openbare gebouwen/ faciliteiten zijn toegankelijk voor minder mobiele personen en rolstoelgebruikers?

Kruis elk item aan a.u.b.	Helemaal niet toegankelijk	Eerder niet toegankelijk	Eerder toegankelijk	Volledig toegankelijk	Niet van toepassing
Gemeentehuis					
Politiekantoor					
Cultureel Centrum					
Ontmoetingscentrum					
Dienstencentrum					
Bibliotheek					
OCMW-gebouw					
Sociaal huis					
Sportcentrum					
Voetpaden					
Zwembad					
Park					

33. In welke mate zijn onderstaande openbare voorzieningen bereikbaar met het openbaar vervoer?

Kruis elk item aan a.u.b.	Helemaal niet bereikbaar	Eerder niet bereikbaar	Eerder bereikbaar	Volledig bereikbaar	Niet van toepassing
Gemeentehuis					
Politiekantoor					
Cultureel Centrum					
Ontmoetingscentrum					
Dienstencentrum					
Bibliotheek					
OCMW-gebouw					

Sociaal huis					
Ziekenhuis					
Voetpaden					
Sportcentrum					
Zwembad					
Park					

34. Welke van onderstaande initiatieven inzake aangepast vervoer voor senioren organiseert en/of ondersteunt de lokale overheid? (kruis aan a.u.b.)

	Georganiseerd door de lokale overheid	Niet georganiseerd, maar wel ondersteund door de lokale overheid
Busjes voor seniorenvervoer		
Taxi-cheques		
Mindermobielencentrale		
Taxicentrale door vrijwilligers		
De Belbus		
Een buurtbus		
Andere (vul in):.....		

35. Over hoeveel zitbanken beschikt de gemeente? (Vul aantal in)

De volgende vragen gaan over vrijwilligers/ ouderen als rijkdom

36. Gaat de gemeente actief op zoek naar oudere vrijwilligers (60+)?(kruis aan)

- Ja
- Neen

37. Voor welke diensten/ activiteiten worden vrijwilligers aangetrokken? (kruis aan)

- Oppashulp
- Poetsdienst
- Boodschappendienst
- Klusjesdienst
- Gezelschapsdienst
- Krantje
- Bezoeken aan hoogbejaarden
- Minder Mobielen Centrale (MMC)
- Taxicentrale
- Voor lokale verenigingen
- Andere (vul in):.....

38. Op welke manier worden deze vrijwilligers aangetrokken door de gemeente? (*kruis aan*)
- Elektronisch (mail, nieuwsbrief, website)
 - Via een beurs
 - Via gemeente-/ infoblad
 - Via verenigingen
 - Via persoonlijk contact
39. Is er iemand in de gemeente aangeduid voor de coördinatie van de vrijwilligers? (*kruis aan*)
- Ja
 - Neen

Indien ja: (*kruis aan*)

- Iemand van de lokale overheid
- Een vrijwilliger
- Steunpunt Vrijwilligerswerk
- Samenlevingsopbouw
- Andere (*vul in*):.....

De volgende vragen gaan over vrijetijd

40. Welke van onderstaande activiteiten inzake vrijetijd en cultuur worden door de lokale overheid specifiek aangeboden aan senioren? (*kruis aan*)
- Sportactiviteiten
 - Gespreksnamiddagen (debatten, ...)
 - Praktische cursussen (Computercursussen, Talencursussen, ...)
 - Lessenreeksen
 - Vrijwilligerswerk
 - Geleide bezoeken (musea, natuurparken, ...)
 - Zangactiviteiten
 - Seniorenfeesten
 - Voordrachten
 - Concerten
 - Toneelactiviteiten
 - Theatervoorstellingen
 - Uitstappen
 - Andere (*vul in*):
 -
41. Geeft de gemeente cultuurwaardebons uit, waar (ook) ouderen gebruik van kunnen maken? (*kruis aan*)
- Ja
 - Neen

42. Ondersteunt de gemeente de lokale seniorenverenigen? (*kruis aan*)

Ja

Neen

43. Welke van onderstaande vormen van ondersteuning krijgen de lokale seniorenverenigen?

(*kruis aan*)

Geldelijk

Infrastructuur

Andere (*vul in*):.....

De volgende vragen gaan over de seniorenadviesraad

44. Beschikt de gemeente over een seniorenadviesraad? (*kruis aan*)

Ja

Neen

45. Indien er in de gemeente geen seniorenadviesraad bestaat, zijn er plannen om er een op te richten? (*kruis aan*)

Ja Neen

(ga verder naar vraag 58)

46. Hoeveel adviezen gaf de seniorenadviesraad in 2006 aan de gemeenteraad en het OCMW? (*vul aantal in*) ...

47. Hoeveel adviezen werden er in 2006 aan de seniorenadviesraad gevraagd door het schepencollege? (*vul aantal in*)...

48. Hoeveel adviezen werden positief opgevolgd? (*vul aantal in*)...

49. Hoeveel adviezen kregen een gemotiveerde afwijzing? (*vul aantal in*)...

50. Welke thema's heeft de seniorenadviesraad behandeld in 2006 en omtrent welke thema's heeft de seniorenadviesraad in 2006 een advies geformuleerd op eigen initiatief of op vraag van het gemeente- of OCMW-bestuur? (*kruis aan*)

Kruis elk item aan, a.u.b.	Thema's behandeld door seniorenadviesraad	Advies gevraagd door gemeente	Advies gevraagd door OCMW	Advies geformuleerd op eigen initiatief	Niet van toepassing
Subsidie aan verenigingen					
Feest senioren					
Vrijtijdsactiviteiten voor senioren					
Informatie door de gemeente					
Informatie door OCMW					
Informatie door Politie					
Tegemoetkomingen door gemeente					
Tegemoetkomingen door OCMW					
Dienstverlening door gemeente					
Dienstverlening door OCMW					
Gezondheidspreventie					
Huisvesting					
Verkeer en mobiliteit					
Toegankelijkheid van gebouwen					
Woonvoorzieningen voor senioren					
Andere: (vul in).....					

51. Hoeveel leden telt de seniorenadviesraad (2006)? (vul aantal in).....

52. Hoeveel vrouwen telt de seniorenadviesraad (2006)? (vul aantal in)

53. Hoeveel personen van 80 jaar en ouder telt de seniorenadviesraad (2006)? (vul aantal in)

54. Hoeveel niet-Belgen telt de seniorenadviesraad (2006)? (vul aantal in).....

55. Hoe is de seniorenadviesraad samengesteld (2006)? (kruis aan) (meerdere antwoorden mogelijk)

- Leden van seniorenorganisaties
- Leden van sociaal-culturele verenigingen
- Vertegenwoordigers van rusthuizen
- Leden van culturele verenigingen

- Leden van sportorganisaties
- Vertegenwoordigers van het lokaal bestuur (ambtenaar/ afgevaardigde)
- Niet-georganiseerden
- Anderen (*vul in*):

56. Bestaat er een afsprakennota tussen de seniorenadviesraad en het gemeentebestuur ter bepaling van wederzijdse rechten en plichten? (*kruis aan*)

- Ja
- Neen

57. Welke van onderstaande vormen van ondersteuning krijgt de seniorenadviesraad van de gemeentelijke overheid? (*kruis aan*)

- Geldelijk
- Infrastructuur
- Secretariaat/ administratie

58. Welke van de volgende adviesraden zijn in de gemeente aanwezig? (*kruis aan*)

☐ Cultuurraad	☐ Huisvestingscommissie
☐ Bibliotheekcommissie	☐ Wijk- of dorpsraad
☐ Jeugdraad	☐ Commissie ruimtelijke ordening
☐ Gehandicaptenraad	☐ Preventiecommissie
☐ Sportraad	☐ Milieuraad
☐ Welzijnsraad	☐ Andere (<i>vul in</i>):
☐ Verkeerscommissie	
☐ Sociaal impulsfonds/ Gemeentefonds	

59. In welke van de volgende adviesraden zijn senioren als senioren vertegenwoordigd? (*kruis aan*)

- Cultuurraad
- Bibliotheekcommissie
- Jeugdraad
- Gehandicaptenraad
- Sportraad
- Welzijnsraad
- Verkeerscommissie
- Sociaal impulsfonds/ Gemeentefonds
- Huisvestingscommissie
- Wijk- of dorpsraad
- Commissie ruimtelijke ordening
- Preventiecommissie
- Milieuraad
- Andere (*vul in*):

Hartelijk dank voor uw deelname!

(Hieronder kan u een eventuele opmerking kwijt.)